

ХАЛЫҚ ДЕМІГІП
ЖАТСА,
ДЕПУТАТТАР
ДЕМАЛЫСТА ЖҮР

2-бет

ЕЛ ДӘРІ ТАППАЙ
ҚЫРЫЛУДА!..
АЛ ДӘРІЛЕР ҚОЙМАЛАРДА
ТЫҒЫЛУДА!

8-бет

БАР МӘСЕЛЕ –
БАСЫ ІСТЕМЕЙТІН
БАСШЫЛАРДА

9-бет

ҚАЗАҚ ҮНІ 2020

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ - САЯСИ АПТАЛЫҚ

www.qazaquni.kz

qazaquni2000@gmail.com

2000 жылғы 11 тамыздан шыға бастады

№28-29 (898-899) 22.07.2020 – 01.08.2020 жыл

ШЕГІНЕРГЕ ЖЕР ЖОҚ – ЕЛ ТАҒДЫРЫ ҚЫЛ ҮСТІНДЕ!

БАРЛЫҚ ТАРИХИ ЖАУАПКЕРШІЛІК ПРЕЗИДЕНТ ТОҚАЕВТА

АБАЙ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ҚОҒАМЫ

Абайдың түпкі мақсаты – М.Әуезовше айтқанда, «елдің мінезін түзеу». Мына бір шумағында Абайдың өмірден түңілген, бір басын қайғы бұлты бүркеп тастағандай. Задында, «ол бұрынғы зардың сарқыты емес, өз жүрегіндегі сырын айтқан сыршылдықтың сарыны. Бұл да – Абай өлеңіндегі жаңа түрдің бірі.

10-11
бет

Бірінші, осыған дейін отыз жылда қалыптасқан Мемлекеттік басқару жүйесінің індет кезінде істен шығуы! Сондықтан, Мемлекеттік басқару жүйесін қайта құру керек деді мемлекет басшысы!
Екінші, үкімет пен әкімдердің дәрменсіздігін ашық сынап, ұшығып кеткен жағдайды тұрақтандыруға екі апта уақыт берді! Төтенше жағдай басталғалы бес айда түк бітіре алмаған үкімет екі аптада ешнәрсе де шешпейтіні белгілі. Сондықтан бұл сынақ үшін берілген екі апта – жаңа үкіметті жасақтайтын мерзім болары анық. «Жалпы бүкіл әкімдер мен министрлер жазаға лайық. Алайда қазір біз әлеуметтік-экономикалық дамудың сыни кезеңінде тұрмыз. Үкімет пен әкімдерге дағдарыстан шығу үшін ойлы да батыл әрекет керек»-деді. Үшінші, «Қазір біз соғыста жүрміз. Сондықтан әрбір басшыдан жедел мәселелер мен тапсырмаларды шешуде барынша тиімділік талап етіледі. Жауапкершіліктен қашып, бюрократиямен айналысуға болмайды», – деді президент!

6
бет

САЙЛАУ ЖҮЙЕСІНЕ РЕФОРМА ЖАСАЛА МА?

Қазақстан Республикасы Парламенті Сенаты депутаттарының кезекті сайлауы 12 тамызда өтетін болды. Президент жарлығы шығысымен екі күн өтпей жатып Орталық сайлау комиссиясына сайлауды өткізуге республикалық бюджеттен 254,5 миллион теңге бөлінгені жарияланды. Бұл қомақты қаржы сайлау комиссияларының қызметі мен ұйымдастыруға, мәслихат депутаттарының іссапары және көлік шығындарына, полиграфиялық қызметтерге, сондай-ақ сайлау нысандарын рәсімдеу қызметтеріне, БАҚ-та ақпарат жариялау және басқа да шығындарға жұмсалмақшы екен.

3
бет

ҚАЗАҚЫ БОЛМЫС ҚАСІРЕТІ

...Мен мұның бәріне орыстың халқы кінәлі деп отырған жоқпын. Коммунистік режим кезінде орыс халқы да біз сияқты сорлы күй кешті. Ресейдің қазба байлығы жағынан әлемдегі ең бай ел бола тұра, соры арылмаған халқы «шықпа жаным шықпа» деп әзер отыр. Бұл жерде өндірісті ұқсата алмай, халықтың бабын таба алмай отырған жемқорлық жайлаған жүйе кінәлі екендігі рас.

14
бет

«Қазақ үні» газетінің келесі саны тамыз айының 24-ші жұлдызы шығады.

РК: «НЕИЗВЕСТНАЯ» ПНЕВМОНИЯ – ЭТО ТОТ ЖЕ COVID-19!

ВОЗ считает, что вспышка «неизвестной» пневмонии в Казахстане является новой формой коронавируса. По мнению исполнительного директора программы ВОЗ по ЧС в области здравоохранения Майкла Райана, имеющиеся случаи «были просто не правильно диагностированы». Получается, из-за неправильной диагностики было неправильное лечение и такое большое количество умерших?!

12
бет

АЩЫ ДА БОЛСА АҚИҚАТ АРТЫҚ

Екі айлық қатаң карантиннен соңғы сәл босансу індеттің қайта өршігенін көрсетті. Сондықтан адамдардың денсаулығын қорғау мақсатында тағы бір айға карантин ұзартылды.

Дәрханаларда осы індетке қарсы қолданатын дәрі-дәрмектердің болмауы, оның бағасының бірнеше есе қымбаттауы тұрғындардың наразылығын тудырғаны белгілі. Сонымен бірге көпшілік елді жайлаған індет туралы ақпараттың ала-құла екенін айтып, үкіметке реніш білдіріп жатқаны да жасырын емес. Әлеуметтік желідегі халықтың ой-пікіріне үнемі құлақ түріп отыратын мемлекет басшысы бұл сұраққа байланысты Үкіметке

пандемияның статистикасын біріздендіру міндеттеді. «Үкіметке пандемияның статистикасын біріздендіру міндеттеді. Азаматтардың денсаулығы мен өміріне корона-вирустан бөлек, өкпе қабынуы да үлкен зардабын тигізіп отыр.

Пандемия ахуалы туралы барлық ақпарат қанша жерден ашы болса да, оны қоғам білуге тиіс. Жариялылық пен өзара сенім болғанда ғана, біз бірлесе отырып бұл індетті тезірек жеңеміз», деп жазды Президент Twitter-дегі парақшасында.

БАСТЫ МӘСЕЛЕ – БАЛАЛАРДЫҢ ДЕНСАУЛЫҒЫН САҚТАУ

Үстіміздегі жылы 1 қыркүйектен бастап 1-11 сынып аралығындағы оқушылар қашықтан оқиды. Бұл туралы Орталық коммуникациялар қызметінде онлайн өткен брифингте ҚР Білім және ғылым министрі Асхат Аймағамбетов айтты.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Үкіметке, Білім және ғылым министрлігіне, әкімдіктерге жаңа оқу жылын ұйымдастыру бойынша бірнеше тапсырма бергені белгілі. Аталмыш тапсырмалар аясында қарқынды жұмыс басталды. Үкімет отырысында осы мәселені бөлек қарап, тиісті шешім қабылданды. Білім және ғылым министрі

Асхат Аймағамбетовтың айтуынша, басты мәселе – балалар мен педагогтардың қауіпсіздігі, олардың денсаулығы. «Қазір ахуал қиын. Денсаулық сақтау министрлігі берген мәліметті қарайтын болсақ, қыркүйек, күз айларында жылда болатын ЖРВИ инфекциясы да таралады. Барлық мәселені қарастыра отырып,

бүгін тиісті шешім қабылдадық. 1 қыркүйектен бастап еліміздегі барлық мектептер қашықтан оқу форматына көшеді. Әрине, бұл өте күрделі шешім. Қазіргі уақытта қоғамда осы мәселеге қатысты бірнеше ой, ұсыным бар. Осы шешімді қабылдас бұрын сарапшылармен сөйлесіп, пікірлерін тыңдадық. Ата-аналардың да пікірін тыңдап, халықаралық тәжірибені зерделедік. Ең бастысы – бүгінгі күнгі ахуал. Бізге керегі – балалардың, ата-аналардың, педагогтардың денсаулығы, сондықтан осындай шешім қабылдап отырмыз. 1 қыркүйектен бастап 1-11 сынып аралығындағы оқушылар қашықтан оқиды. Оларға барлық тиісті жағдайды жасап беруіміз керек», - деді министр.

ҚАШЫҚТАН ҚҰРБАН ШАЛУҒА БОЛАДЫ

Қазақстан мұсылмандары Діни басқармасының төрағасы, Бас мүфти Наурызбай қажы Тағанұлының тапсырмасымен qurban2020.muftyat.kz сайты іске қосылады. Бұл жөнінде діни басқарманың ресми сайты хабарлады.

Аталған сайт арқылы Сіз ешқандай бармай, құрбандық шалуға онлайн тапсырыс бере аласыз. Жұмыстың атқарылу ба-рысы туралы тапсырыс берушіге мағлұмат беріледі. Ең алдымен қазіргі пандемия жағдайында сіз ешқандай байланысқа түспей, құрбандығыңызды қашықтан шалуға мүмкіндік жасалмақ. qurban2020.muftyat.kz деп аталатын сайт күндері толығымен іске қосылады. Ал сайтты техникалық бақылау ҚМДБ-ның «Зекет» қорына тапсырылды. Жаңа сайттың тағы бір артықшылығы - мұнда құрбандыққа шалынатын төрт түлік бағасымен қоса көрсетіледі. Сол жерден қажетті малды тандап, тапсырыс бере аласыз. Ал сойылған малдың еті түгелдей қайырымдылыққа, яғни мұқтаж жандарға үлестіріледі.

ЖӘРДЕМАҚЫ КІМДЕРГЕ БЕРІЛЕДІ?

ҚР Президентінің тапсырмасымен мұқтаж жандарға шілде айына 42 500 теңге тағы да төленетін болды. 17 шілдеден бастап жәрдемаққа өтінім қабылдау басталды.

Біріншіден, бұл жәрдемақы карантин шектеулеріне қатысты ақысыз демалысқа жіберілген жалдамалы жұмыскерлерге беріледі. Бұл жерде өтінішті тек жұмыс беруші жібереді. Жұмыс берушілерге қойылатын бір ғана шарт – олардың жұмысы карантинде тоқтап қалса ғана беріледі. Оны жергілікті аудан, қала бойынша штабтар, Атамекен ҰҚП өңірлік өкілдері тексереді. Себебі, қазіргі шектеу шаралары жеңілдеу болғанымен, әр өңірде бас санитарлық дәрігерлер өз шектеулерін қойып жатыр. Екіншіден, карантинде

жұмысы тоқтап қалған жеке кәсіпкерлер, жеке практикамен айналысатындарға 42 500 теңге төленеді. Оны да аудан, қаладағы штаб пен салық комитетінің өкілдері белгілейтін құдақты. Үшіншіден, азаматтық-бұйықтық сипаттағы келісім бойынша жұмыс істеп жүрген фрилансерлер өтінішті өздері береді. Бұл өтініштер штаб арқылы өтпейді, тікелей жіберіледі. Бұл кісілерге бір шарт – осы 2020 жылы 6 айдың ішінде бір рет болса да зейнетақы жарнасының аударылуы. Бұл қатарға кәсіпкерлікпен ай сайын тұрақты түрде бірінғай жиынтық төлем (БЖТ) төлеп жүрген кәсіпкерлер де кіреді. Соңғы санат – өз бетінше жұмыс істеп жүргендерге 42500 теңгені алуға болады. Бұл жолғы өзгеріс – өткендегідей БЖТ төлеудің кезіндегі төлем ескеріледі.

ҚОҒАМДЫҚ БАҚЫЛАУ ІСКЕ КІРІСТІ

Алматыда Covid-19 бойынша «Қоғамдық бақылау» ұйымы өз жұмысын бастағаны туралы хабарлады. Мұндай топтар өзге аймақтарда да құрылып, өңірлердегі үйлестірушілердің телефон нөмірлері жарияланды. «ҚазАқпарат» ХАА Халықтық бақылау бастамасына ақпараттық қолдау көрсететін болады.

Гуманитарлық жүктің бөлінуін бақылайтын топ «СК «Фармация» қоймаларын аралады. Ол жерде Қытайдан келген гуманитарлық жүк бөлінген болатын. Бұл бақылау тобы әлеуметтік желі арқылы Қатардан, Ресей мен Қытайдан келген гуманитарлық жүктің ауруханаларға қалай үлестіріліп жатқанын тексеріп, суреттер мен видеоны әлеуметтік желіде жариялай бастады. Еске сала кетейік, 11 шілдеде ҚР ДСМ басшысы Алексей Цой елде медициналық ұйымдардың жұмысын бақылайтын тәуелсіз ұйым құрылатынын айтқан болатын. ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрі Аида Балаваның тапсырмасына «Қоғамдық бақылау» акциясына ҚазАқпарат ХАА ақпараттық қолдау көрсетеді.

«Қоғамдық бақылау тобы құрылды. Денсаулық сақтау министрлігі бізбен бірге жұмыс жасауға бекінді. Барлық аймақтарда үйлестірушілеріміз бар. Біз гуманитарлық көмектің бөлінуі, дәріханалар мен ауруханалардың ахуалы, шектеу шараларын бұзу мәселелерін бақылаймыз. Жақын арада ұйым құқықтық мәртебесін алып, мүшелерімізге куәлік құжаттары беріледі. Біз барлық мәселеге объективті көзқараспен қараймыз», - деді қоғамдық бақылау тобының үйлестірушісі Саида Тәуекелева. Қоғамдық бақылау тобы еркімізге қоғам белсенділері, құрамына қоймалас жемқорлыққа қарсы күрес қызметі мен БАҚ өкілдері енді.

ХАЛЫҚ ДЕМІГІП ЖАТСА, ДЕПУТАТТАР ДЕМАЛЫСТА ЖҮР

Әлемге әлек салған мына коронавирус Қазақстанды да аяқ қалмады. Екі айлық қатаң карантиннен өткенмен, індет айылын жияр емес. Керісінше, сәл босансыған тұрғындарымыз енді пандемияның одан бетер сойқан соққысына тап болды. Ауру жұқтырғандар саны, өлім-жітім де көбейді.

«Жау жағадан алғанда, бөрі етекпен алады» - демекші бір жағынан коронавирус қысса, екінші жағынан ауруларға аса қажет дәрі-дәрмек кенеттен зәру затқа айналып, мына қысылтаның жағдайы пайдаланғандар оның бағасын шарықтатып жіберді. Шетелден қайырымдылық мақсатында арнайы келген тегін дәрілер мен қорғаныс құралдары қоймаларда қаңтарылып, аурудан қиналған көпшілікке дер кезінде жетпей қалды. Қарапайым халықтың жанайқайынан кейін мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың тікелей араласуымен жағдай біршама түзеле бастады. Жауапты басшыларды қызметінен қуып, қатаң шара қолданағандар оңсыз да сара жағынан аз халық мүлдем сиреп қалуы да мүмкін еді ғой. Қазір дәрі-дәрмектер дәріханаларға жіберіліп, жұрт еркін ты-

ныстай бастады. Бұл орайда қоғамдық ұйымдар мен жеке-кейін саналы азаматтардың белсенділігін ерекше атап өткен жөн. Қаржы жинастырып, шеттен дәрі-дәрмек, тыныстайтын құрал-жабдықтар алғызып, сырқаттарға көмек ұйымдастырды. Қоғамдық ұйымдар мен еріктілер дәрі-дәрмектерге бақылау жасап жатыр.

Осы жерде көптеген тұрғындарымыздың халықтың сенімді өкілі болып табылатын түрлі деңгейдегі депутаттарға деген өкпесі қара қазандай екенін жеткізуге міндеттіміз. Жайлы орында отырып, сол қара халықтың арқасында айына миллион теңгеге жуық жалақы алатын халық қалаулылары сайлаушыларын қып-қызыл індеттің ортасына тастап, өздері демалысқа кетті. Сонда олар қандай депутаттар? Мынандай сын сағатта, ел басына күн тұағанда ол қандай демалыста жүр? Оның үстіне Сенат сайлауын өткіземіз дегендер тұрғындардың тұншығып жатқанын мүлдем естерінен шығарған секілді. Халықтың денсаулығына қарағанда Сенаттың сайлауы маңызды болғаны ма?..

Қазақстан Республикасы Парламенті Сенаты депутаттарының кезекті сайлауы 12 тамызда өтетін болды. Президент жарлығы шығысымен екі күн өтпей жатып Орталық сайлау комиссиясына сайлауды өткізуге республикалық бюджеттен 254,5 миллион теңге бөлінгені жарияланды.

Бұл қомақты қаржы сайлау комиссияларының қызметі мен ұйымдастыруға, мәслихат депутаттарының іссапары және көлік шығындарына, полиграфиялық қызметтерге, сондай-ақ сайлау нысандарын рәсімдеу қызметтеріне, БАҚ-та ақпарат жариялау және басқа да шығындарға жұмсалмақшы екен. Біздегі сайлау атаулы жайында қарапайым халықтың, көпшіліктің көкейінде жүрген, тіпті соңғы кезде сарапшылар мен бұқара тарапынан ашық айтылып, жиі жазылып жүрген пікірлерін алға тартпаса бұрын, баршаға түсінікті болуы үшін алдымен осы мәселеге қатысты еліміздегі сайлау тарихы мен оның өткізілу ережелеріне үңіліп көріліңкіші.

жоғары өкілді органы ретінде бекітілді. Парламент тұрақты негізде жұмыс істейтін екі Палатадан: Сенаттан және Мәжілістен тұрады. Сенат әр облыстан, республикалық маңызы бар қаладан және Қазақстан Республикасының астанасынан екі адамнан, тиісінше облыстың, республикалық маңызы бар қаланың және республика астанасының барлық өкілді органдары депутаттарының бірлескен отырысында сайланатын 48 депутаттардан құралады. Оның ішінде Сенаттың 15 депутатын ҚР

Демократиялық қоғам құрамыз деп жер жүзіне жария еткен соң оның ережелері мен құндылықтарын қатаң сақтауға міндеттіміз. Демократиялық қоғамды халықтың өзі басқаруға тиісті, ата заңымыз бойынша да елдің, жердің иесі халық, оның ішінде мемлекет құраушы қазақ ұлты. Халықтың қоғамды басқарудағы басты тетігі – сайлау. Халық өзі үміт артқан, сенімді, лайықты деген өкілдерін жоғарғы басқарушы органдарға ұсынып, солар арқылы елді басқару болып табылады. Солай дей тұра біз оған қоса Қазақстанды

зидент тікелей тағайындайды. Сонда қалай болғаны, Президент пен Қазақстан халық Ассамблеясы өз алдына жеке мемлекет пе? Неге оларға мұндай ерекше құқық берілгені туралы сұрақты әлеуметтік желіде тұрғындарымыз бірнеше жылдан бері айтып келеді. Бірақ оған нақты жауап бергендерді көрмедік. Көбісі қабылданған Конституциямызға арқа сүйеп, бәрі заңды түрде дейді. Ал, сол Конституция кімдікі, оны кім және қалай қабылдады, ол кімге қызмет ету керек деген сұрақ ешкімді мазаламайтын сияқты. Әлде ол да Президент пен Қазақстан халық Ассамблеясының жеке заңы ма? Ал, Ата заңымызда барлық адамдардың құқығы бірдей деп жазылған. Олай болса біз неге жекелеген партиялар мен адамдарға ерекше жағдай жасаймыз? Бұл да көпшіліктің мүддесін қорғайтын Ата заңға деген жасап отырған қиянатымыздың бір көрінісі. Заң болған соң оны қалай болса солай кейбіреулердің ыңғайына қарай бұрмалай беруге болмайды. Еңбектеген баладан еңкейген көріге, еден сыпыратындардан ел басқарып отырғандарға дейінгі адамдарымыздың бәрі заңға бағынып, сыйлауымыз керек.

«Байтал түгіл бас қайғы» – демекші, Сенат депутаттарының сайлауы 12 тамызда болады деген хабар әлемді жайлаған коронавирустан жанын сақтап қалудың қамымен жүрген халықты елең еткізбегені анық. Тіпті соған мән беріп жатқан да ешкім жоқ. Екіншіден, ол түсінікті де, өйткені бұл сайлаудың халыққа түк те қатысы жоқ екені белгілі. Алдында айтқанымыздай 15 сенаторды Президент тағайындайды, қалғанын жергілікті мәслихат депутаттары сайлайды. Ал мәслихатта отырған депутаттар әкімдік ұсынып, өздері жанын салып өткізген адамдары. Сайлау атаулыны жергілікті әкімдік өкілдері ұйымдастыратындықтан оны әділ өтті деп ешкім айта алмайды. Қалай болғанда да биліктегі партияға бүйректері бұрып тұратыны жасырын емес. Сонда халық қайда қалды, демократия заңдылықтары қайда? Халықтың өзі тікелей сайламаған депутат бұқара мүддесін қорғамақ түгіл, оның талабын құлағына да қыстырмайды. Қаншама қаржы шығындап бүйітп жасанды сайлау өткізгенше, Сенатқа қалған 33 депутатты да тікелей тағайындай салған тиімді емес пе?

Бүгіндер әлеуметтік желіде Парламенттегі қос палатаның қажет жоқ деген пікірлер айтылып жүр. «Екі палата бір-бірін қайталайды. Депутаттардың айлығы, тұрмыстық жағдайы мен іс-сапарларына, олардың көмекшілеріне, тегін баспаларына көмекшілеріне қаражат шығындалып жатыр. Сенат Мәжілістен билік мүддесіне қарсы заң өтіп кетсе соны тежеу үшін, сүзгі ретінде құрылған. Сондықтан оның біреуін ғана қалдыру керек» - деген ұсыныстар да жиі айтылып жүр. Оған қоса Мәжіліске де партиялық тізіммен емес, халық өз үміткерлерін тікелей сайласын деген талап та қойылуда. Бұл ұсыныстың жаны бар, өйткені мынандай дағдарыс кезінде мемлекет қаржысын босқа жұмсауға болмайды. Мемлекеттік қызметкерлер саны жағынан алтып тұрғындарға шаққанда біз әлем бойынша алдыңғы орында тұрмыз. Оған қоса Парламент депутаттарын халықтың өзі тікелей сайламаған соң бұқара талабы ескерілмейді. Ал ондай сайлау кімге керек? Сондықтан сайлау жүйесіне қайткен күнде де реформа қажет. Бұл – көпшіліктің талабы.

САЙЛАУ ЖҮЙЕСІНЕ РЕФОРМА ЖАСАЛА МА?

Қазіргі Қазақстан Парламенті – алғаш рет Қазақ КСР-інің 1937 жылғы Конституциясы, ал содан кейін Қазақ КСР-інің 1978 жылғы Конституциясы мен Қазақстан Республикасының 1993 жылғы Конституциясы негізінде құрылған Жоғарғы Кеңестің орнына келді. Жоғарғы Кеңес депутаттары өз кезінде он үш рет сайланды. Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінің алғашқы сайлауы 1938 жылғы 24 маусымда жалпыға бірдей, тең және төте сайлау құқығы негізінде жасырын дауыс беру арқылы өткізілді.

1990 жылғы наурызда он екінші сайланған Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінің сайлауы өтті. Бұл өкімшіл-әміршіл жүйенің ықпалынан толықтай арылмаған республиканың жоғары заң шығару органының алғашқы неғұрлым демократиялық сайлауы болатын. Сайлау алдындағы тартысқа 360 депутаттық мандат үшін екі мыңнан астам үміткер қатысты. Республикалық қоғамдық ұйымдардан 90 адамның сайлануы аталған сайлаудың басты ерекшелігі болып табылды. Бұл сайлау толыққанды саяси партиялар болмаған жағдайда өткенімен, тоталитарлық жүйенің өзгергенін көрсетті.

Он екінші сайланған Жоғарғы Кеңес Қазақстан парламентаризмінің қалыптасу тарихында ерекше рөл атқарды. 1993 жылғы 28 қаңтарда Қазақстанның кеңестен кейінгі алғашқы Конституциясын қабылдады. Солның негізінде республикада ұлттық қауіпсіздікті, азаматтық құқықтар мен бостандықтардың нақты кепілдіктерін, демократиялық қоғам мен құқықтық мемлекет құруды қамтамасыз етудің жаңа сапалы кезеңіне көшу басталды. Негізгі Заң Республиканы дүниежүзілік қоғамдастықтағы тәуелсіз мемлекет ретінде заңдастырды және өзін қазіргі заманғы өркениеттің құрамдас бөлігі ретінде жалпы адамзаттық құндылықтардың жолын ұстанады деп жария етті.

Қазақстан Республикасының 1993 жылғы Конституциясында Жоғарғы Кеңеске көптеген өкілдік берілді, бұл биліктің бөліну принципін жүзеге асыру мен тежемелік әрі тепендік жүйесін құруды қиындатып жіберді деген пікірлер туындады. Бұдан кейін кәсіби Парламент құрудың қажеттілігі айтыла бастады. Тежемелілік пен тепе-теңдік тетіктерінің жұмыс істемеуі Жоғарғы Кеңеске Үкіметтің қызметіне араласуына немесе оны ауыстыруға дейін баруына мүмкіндік берді. Яғни үкімет биліктен қағылып, Жоғарғы Кеңеске тәуелді болып қалды. Бұл әрине билік

басындағыларға ұнаған жоқ. Соңында республиканың өкілді органының қызметін мерзімінен бұрын тоқтатуға әкеп соқты. Халық қалаулылары Парламент қабырғасында өткізген ұзақ пікір сайыстардан кейін Сайлау туралы кодекс, Республика Президенті мен жергілікті әкімдерге уақытша қосымша өкілеттіктер беру туралы заң және Жоғарғы Кеңестің өкілеттігін мерзімінен бұрын тоқтату туралы заң қабылдады. Республиканың жоғары өкілді органының соңғы екі заңнамалық актіні қабылдауының маңызы іс жүзінде Конституцияға түзетулер енгізумен бірдей болды.

1994 жылғы 7 наурызда өткен сайлау республикада көппартиялықтың қалыптасуына ықпал етті. Сайлауға сайлаушылардың 73,84 пайызы қатысты. 135 бір мандатты округтер бойынша небары 910 адам ұсынылып тіркеу шарттарына 692 адам лайық болды, орташа алғанда – 5 үміткер бір депутаттық мандат үшін күресті. 1994 жылғы сәуір – 1995 жылғы наурыз аралығында жұмыс істеген он үшінші сайланған Жоғарғы Кеңес Қазақстанның тұңғыш кәсіби парламенті болды. Алайда оның тағдыры өте қиындау болып шықты. Он үшінші сайланған Жоғарғы Кеңес бір жылдан сәл азырақ жұмыс істеп, заңсыз деп танылды. Кез келген заңды өз еркінше талдайтын Конституциялық сот сайлау заңнамасының кейбір нормалары заңға сәйкес келмейді деп есептеді.

1995 жылғы 30 тамызда жүргізілген референдумның нәтижесінде Қазақстан Республикасының жаңа Конституциясы қабылданды. Онда билік басындағылар талап еткен «тежемелілік пен тепе-теңдіктің» нақты жүйесі жасалды. Дәлірек айтсақ бұрынғы Жоғарғы Кеңеске берілген билікке бақылау жасаудың мол мүмкіндігі барынша шектелді. Тежемелік және тепе-теңдік жүйесін құрамыз деген желеумен тең құқық аламыз деген билік кен мүмкіндік алып, көрпені өзіне қарай көбірек тартып алды. Қазақстан президенттік республика деп жариялаған 1995 жылғы Конституция, сондай-ақ «Қазақстан Республикасының Парламенті және оның депутаттарының мәртебесі туралы», «Қазақстан Республикасының Үкіметі туралы», «Сот жүйесі және судьялардың мәртебесі туралы» Конституциялық заңдар мен биліктің әрбір тармағының мәртебесі мен функциясын белгіледі.

1995 жылғы ҚР Конституциясында Парламент заң шығарушы

Президенті тағайындайды. Сенат депутаттарының өкілеттік мерзімі – алты жыл, Мәжіліс депутаттарының өкілеттік мерзімі – бес жыл. Мәжіліс жүз жеті депутаттан тұрады. Мәжілістің тоқсан сегіз депутаты саяси партиялық тізімдер бойынша жасырын дауыс беру арқылы сайланады. Мәжілістің тоғыз депутатын Қазақстан халқы Ассамблеясы сайлайды. Мәжіліс депутаттарының кезекті сайлауы Парламенттің жұмыс істеп тұрған сайланымы өкілеттілігінің мерзімі аяқталардан кемінде екі ай бұрын өткізіледі. Палатаны мемлекеттік тілдің еркін менгерген өз депутаттарының жалпы санының

«президенттік республика» деп жариялап жібердік. Бұл бір-біріне кереғар түсінік. Парламенттік басқару – депутаттар арқылы бұқараның басқаруы. Ал президенттік басқару – жеке адамға, яғни барлық құқықты оның ішінде негізгі билікті президенттің қолына ұстату. Мұндай шешім автократияға апаратын тура жол. Басы алтын болса да бір адамның жеке дара мемлекет басқаруы бәрібір автократияға, жеке басқа табынуға алып келеді. Оны әлемдік тәжірибе талай рет дәлелдеген. Осыған ұқсас жағдайды бұрындар өз тарихымызда да өлденеше бастан өткерген болатынбыз.

Енді көппартиялыққа келейік, өйткені біздегі Мәжіліске партиялық тізім арқылы сайланады. Партиялардың көп болғанына ешкім қарсы емес. Олар бір-бірімен бәсекелестік негізде халыққа адал қызмет етіп, бірінің қатесін екіншісі түзетіп, тұрғындарымыздың тұрмыстық жағдайын жақсартып жатса кім оған қойындар деп айта алады. Өкінішке орай, біздегі қоғамның көппартиялық деген аты ғана бар. Негізінде бір ғана «Нұр Отан» партиясы шексіз басымдыққа ие. Оның Парламенттің қос палатасындағы саны кем дегенде 80 пайызды құрайды. Қалғандарын партия деуге келмейді. Олардың Парламенттегі саны өте аз болғандықтан дауысы өтпейді. Дәп осы жерде біреулер «Бәрін де халықтың өзі сайлаған» - деп қарсы ұяйлаушылардың бірі. Біріншіден, сайлаушылардың басым бөлігі, шамамен төрттен үш ешқандай партия қатарында жоқ адамдар. Олардың көбісі біздің елде қанша партия бар екенін, олардың немен айналысып жатқанды білмейді. Сөйте тұра бір партиялық тізіммен сайлау өткізіміз. Әр адамның өз үміткерін таңдау құқығы қайда қалады? Оның үстіне 9 депутатты Қазақстан халық Ассамблеясы сайлайды. Сол сияқты Сенатқа 15 депутатты Пре-

ТАҚЫРЫПҚА ОРАЙ

Депутаттыққа кандидаттың сенімді өкілі:

–Мырза, менде екі жаңалық бар, бірі жақсы, екіншісі жағымсыз. Қайсысынан бастайын?

–Әрине, жақсысынан!

–Сіз депутат болып сайландыңыз!

–Екіншісі ше?

–Сізге бірде-бір сайлаушы дауыс берген жоқ.

–Ештеңе етпейді, сайлансам болды емес пе?!

көпшілік даусымен жасырын дауыс беру арқылы Мәжіліс сайлаған Төраға басқарады. Ал Сенат төрағасын тікелей Президент ұсынып, депутаттар дауысқа салады. Әрине, біздегі қалыптасқан тәжірибе бойынша Президент ұсынған төрағаға бір де бір депутат қарсы дауыс бере алмайтыны белгілі. Демек төрағаны да Президенттің өзі тағайындайды деген сөз. Оны ол қайдан әкеліп қойса да өзі біледі. Міне біздің елдегі парламенттік сайлаудың қысқаша ғана тарихы осындай.

Біздің Парламенттің өткеніне көз жүгіртсек біраз нәрсені аңғаруға болады.

ҰЛТ КӨШБАСШЫСЫ

«АҚ ЖОЛ» ПАРТИЯСЫ Елбасын туған күнімен құттықтады

Аса қадірлі Нұрсұлтан Әбішұлы! Қазақстанның «Ақ жол» Демократиялық партиясы атынан Сізді бүгінгі мерейлі туған күнінізбен шын жүректен құттықтауға рұхсат етіңіз!

Қазіргі Қазақстанның мемлекет ретіндегі абыройын арттырудағы, елдің халықаралық аренада тұғырын биіктетудегі жарқын жетістіктері, сөзсіз, Сіздің Тәуелсіздік жылдары бойына қуатты, бәсекеге қабілетті ұлт, озық әрі білімді мемлекет қалыптастыру бойынша жүргізген сындарлы саясатыңыздың арқасы деп білемін. Мұның бәріне тарих өз бағасын береді. Адамзат тарихындағы ұлы тұлғалардың қатарында Сіздің де тұратындығыңызға еш күмәнім жоқ.

Сіз – көреген де дана саясаткер, ұлт көшбасшысы ғана емес, тұтастай Қазақ елінің тірегісіз.

Осы орайда, аса құрметті Нұрсұлтан Әбішұлы, ұлттық бизнестің мүддесін қорғап жүрген «Ақ жол» партиясы Сіздің еліміздің толыққанды демократияға және қарқынды экономикаға өтуі жолындағы күш-жігеріңізді, сондай-ақ халық тағдырына қатысты аса маңызды бастамаларыңызды сөзбен емес, іспен қолдағанын, қолдай да беретінін жеткізім келеді.

Бүгінгі мерейтойыңызда Сізге амандық, өмірлік күш-қуат, сондай-ақ Қазақстан халқының берекесі мен өсіп-өркендеуі жолында одан әрі де еңбек ете беруіңізге тілектеспін.

Төл мерекеніз құтты болсын, құрметті Президент мырза!

Сізге ерекше құрмет мен ізетімді білдіремін.

Зор құрметпен,
«Ақ жол» ҚДП Төрағасы
А.ПЕРУАШЕВ

ЕСІЛ БОЙЫНА ЕЛ ҚОНДЫРҒАН

Қазақстан Республикасы жаңа даму кезеңіндегі еуразиялық кеңістікті ірі аймақтық держава дәрежесіне ие халықаралық қатынастар жүйесінде белсенді роль атқаратын ел. Нарықтық экономикасы серпінді дамыған және ірі экономикалық, өнеркәсіптік, ғылыми, мәдени потенциалы мен жаңа инновациялық технологиясы мол мемлекет. Мұның бәрінің басында Ұлт көшбасшысы Нұрсұлтан Назарбаев тұр.

Ата данқын, елдік салтын жалғастыра білген Ұлт Көшбасшысы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев 1997 жылы Қазақстанды болашаққа бастайтын 2030 жылға дейінгі даму Стратегиясын бекітіп, ел дамуының негізгі бағыттарын айқындап берді.

Қарттарын қазынаға балаған халқымыздың асыл қасиетін бойына сіңірген Елбасымыздың үлкенге құрмет көрсетіп, кішіге ізеттілік танытып, ел басқаруда ата-бабаларымыз салған сара жолын ұстанғанына тарих куә.

Шынында, ел еңсесінің тік, мұратының асқақ, мерейінің үстем болуы мемлекетті басқаратын басшы мен оның саясатын жүргізіп отыратын қосшыларына тікелей байланысты. Сондықтан, халқымыз әлімсақтан ел билеген хандардың хақ пікіріне жүгінген, «тура биледі туған жок, туғанды биле иман жок» деп билердің әділ шешімін бойына сіңірген, «асып туған азамат, халыққа үлкен бел болар» деп адал басынып соңынан ерген.

Мұндай тәжірибені әлемдік саясаттан әлі ұшыратуға болады.

Сингапурдың ел құрметіне бөленген Президенті Ли Куанг Ю сұңғыла басшы ретінде өз елінің ғана емес жаһанның бірнеше мемлекеттеріндегі ақыл-ойдың таусылмас қазынасы іспетті зиялы қауымының басын біріктіріп, олардың интеллектуалдық қабілетін Сингапурды серпінді елге, қуатты мемлекетке айналдыру ісіне жұмылдырды. Сингапурдің жүріп өткен жолы қариялардың, бағасы биік, бәсі зор асылдардың жолы екенін өзгелерге паш ете білді. Ақсақалдан ақыл жүгінген, батасын алып, құрмет тұтып саясат санлағы бұдан еш ұтылған жоқ болатын.

Он сегізінші ғасырда үш жүздің басын біріктірген Абылай бабамыз ұлан-ғайыр қазақ жеріне көз алартқан орыстың содыр тоқпағына, қытайдың жымысқы оспағына бірде найзасын, бірде аяласын жұмсап, шебер дипломатиялық саясатпен екеуіне де бодан болмай, ұлттық тәуелсіздігімізді сақтай білген екен. Адамда арман таусылған ба, көз жұмарында ақылманы Бұхар бабамызға: «Мен ел билеген жаугершілік заманда кан

көп төгілді, халқымның басын біріктіре алмадым, екіншіден, көшпелі халыққа жер емшегін емуді үйрете алмай кетіп барамын, үшіншіден, қала-кенттер салуға үлгермедім» — деген өкінішін айтқан екен.

Сарабал саясатшы Н.Назарбаев Абылай бабамыздың ақжолын жалғап, қас-қағым сәтте тәуелсіздігімізді тұғырлы қылып, шекарамызды бекітіп, халқын ортақ мақсатқа жұмылдырды, сан халықты бір ұлттың баласындай ұғыстырды, Алаштың айынын асырып, айдынын тасытып, Арқа төсінде Астана тұрғызып, Қазақ атын әлемге паш етті.

Дәл сол кезде Елбасымыз Елорданы Алматыдан Ақмола қаласына көшіру туралы тағы бір батыл қадам жасады. Өтпелі кезеңнің өкпек желі қос өкпеден қысқан сол мезгілде Астананы көшіру ақылға сыймастай болып көрінген болатын.

Әрине, бастапқыда бұл бастамаға қарсылық білдіргендер де, түсіністік танытқандар да болды. Алайда, Елбасының сарабал саясатының нәтижесінде алға қойған стратегиялық мақсаттарымыз жүзеге асырылып, еліміз таңдаған жолдың дұрыстығының айқын дәлелі болды.

Тұңғыш Президентіміз Нұрсұлтан Назар-

баев Парламент сессиясының жалпы отырысында елорданы Алматыдан республиканың орталық өңірі Ақмолаға көшіру жөніндегі тарихи идеясын паш етіп, 1994 жылдың 6 шілдесінде жаңа астана, елорда деген ұғымдар алғаш рет тарих сахнасына шығып, қазақ санасында мәңгілік салтанат құрды.

Елбасының: «Жаңа Астана елдігіміздің айбыны болады, экономикамыздың локомотиві болады. Әлі-ақ Арқа төсінде әлемде теңдесі жоқ қала тұрғызымыз» деген сұңғыла сөзге еліміздің тарих таразылады, уақыт дәлелдеді. Астана тарихы Елбасының ерен тұлғасын, қайраткерлік, саясаткерлік іс-қимылдарын айқын сипаттайды.

Әлем елдерінің астана салу тарихына қатысты білер ғылым.

Философия ғылымдарының докторы, профессор Амангелді Айталы былай деген болатын: «Заманында жаңа астана Санкт-Петербург — жаңа саясаттың символы болды. Бірінші Петр астананы жаңадан жасау, өзгерту жоспарларымен туған жоқ, өзінен бұрынғы ізашарларының, мемлекет қайраткерлерінің ой-арманын, ісін жалғастырды».

АҚШ-та астана таңдау мәселесі дауға айналған: солтүстіктегілер солтүстікте, оңтүстіктегілер оңтүстікте болғанын қалаған. Уақытша астананың — Филадельфияның тұрғындары таңдау олардың қаласына түсетініне күмәнданбады. Джордж Вашингтон елдің басын қосатын жолды іздеді.

Сондықтан астананың орнын солтүстік штаттар мен оңтүстік штаттардың қиылысқан тұсынан, федералдық жерге салды.

Философ Освальд Шпенглер «Ұлттар дегеніміз — қала салушы халықтар» деген еді.

Бүгін Тәуелсіздіктің арқасында қазақ ұлты қала салушы өркениетті ұлттардың қатарынан табылды.

Иә, бүгінде бас архитекторы Елбасының өзі болып табылатын Нұр-Сұлтан қаласы ұлан-ғайыр мемлекетіміздің құртамасына, халқымыздың қасиетті шаңырағына, жаһанға танылған жұртымыздың айдыны мен айбынына, әлемдік деңгейдегі саяси, мәдени, экономикалық шаралар өткізетін Елордаға айналды.

Еліміздің жүрегін өркендету облыстар арасындағы байланысты күшейтудің және жаңа рыноктар ашудың тегеурінді ынталандырығышына айналды.

Бүгінде Нұр-Сұлтан қаласы — экономикасы қарыштап дамып келе жатқан тәуелсіз Қазақстанның жарқын символы, еліміздің әлемдік аренадағы бейнесі. Елбасының: «Баршамаңызды Тәуелсіздіктің Ұлы рухы жебейді, біріктіреді, бойымызға қуат беріп, сенімімізді нығайтады. Ол алтын күзін жарқырап, аспаны астында дүниеге келген әрбір сәбидің жүрегіне орнайды».

Ол әрбір азаматтың жүрегінде, шаңырақтың төрінде, елімізде бой көтерген әрбір үйде, әрбір қала мен ауылда салтанат құрады. Ол біздің экономикамыздың өсімімен, әрбір жаңа өндіріс орнымен, ұлан-ғайыр Отанымызға төселген әрбір күре жолмен, дала төсіне өнген әрбір тонна алтын дәнмен нығаяды», — деген тілегіне тілек қоссақ, жұдырықтай жұмыла ел үшін еңбек етіп, сақ заманындағы би атамның: «Арманның жолы қикалан, Адалдың жолы төте еді. Араздаспай, таласпай, тату жүрсен не етеді. Ынтымағы бар болса, бұл дүниенің қызығы бәріне түгел жетеді» — деген аталы сөзін есімізде ұстайық.

«Ұлым деген елі барда, Елім деген ұлы бар», Елбасының туған халқына сіңірген өлшеусіз еңбегін бағалап, дұрыс саралап, ауызбіршілік танытып, саяси мәдениеті жоғары ел екендігімізді аманда паш етіп жүрейік деймін.

АЗАТ ПЕРУАШЕВ

ӘЛЕУМЕТТІК МЕДИЦИНАЛЫҚ САҚТАНДЫРУ ҚОРЫНДАҒЫ ЗАҢ БҰЗУШЫЛЫҚТАРДЫ ТЕКСЕРУДІ ТАЛАП ЕТТІ

Азат Перуашев Денсаулық сақтау министрлігі мен Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінен қауіпті кезеңдегі ӨЖЖ қондырғыларының жетіспеушілігіне әкеліп соқтырған ӘМСҚ-ғы заң бұзушылықтар туралы хабарламаларды қарастыруды сұрады. Тиісті хат министр Александр Цойға жолданды.

жазбасы <https://m.facebook.com/100001357539553/posts/3156635147725039/>) әкеліп соқтырды.

Осы пікірлер бойынша, ГОБМП стандарттары мен ережелері сақталғанда пандемия салдарын едәуір төмендетуге және ондаған, тіпті жүздеген азаматтардың өмірін сақтап қалуға мүмкін болатын еді.

Өз кезегінде, лауазымды тұлғалардың жемқорлығынан болған елеушілік көптеген отбасыны ауыр және қайғылы жағдайға душар етті.

А.Перуашев Денсаулық сақтау министрлігінің басшысына жолдаған хатында:

1. ГОБМП ережелерінде стационарлардың реанимациялық бөлімшелері белгіленген көлем орындарына құрылатыны, оларды қажетті жабдықтармен, оның ішінде ЖДА қамтамасыз ету туралы талаптардың бағырауында немесе жоққа шығаруы;

2. Егер мұндай талаптар бар болса, аталған талаптардың орындалуы бойынша стационарларды қаржыландыру туралы ӘМСҚ жасалаған барлық шарттарды тексеруді, сондай-ақ, стационарлардың ішіндегі реанимациялық бөлімшелердің қамтамасыз етілуін тексеруді;

3. Бұзушылықтар анықталған кезде кінәлілерді Сыбайластық жемқорлықпен күрес жөніндегі Агенттігіне бұзу фактілерін тапсыру мен жауапкершілікке тартуды сұрады.

Қазақстанның «Ақ жол» Демократиялық партиясы және оның парламенттік фракциясы өз сайлаушыларының мүдделерін қорғау бағытында жұмысын жалғастыруда.

ҚАЗАҚСТАННЫҢ «АҚ ЖОЛ» ДЕМОКРАТИЯЛЫҚ ПАРТИЯСЫНЫҢ 2019 ЖЫЛҒА ҚАРЖЫЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ ТУРАЛЫ ЕСЕБІ

01.01.2019
жылға
қалдық
10,116,690

		2019
1.	Ақшалай қаражаттардың түсімдері, барлығы	689,117,328
1.1.	Оның ішінде мүшелік жарна, уақытша қайтарымды және басқа көмек	10,100,000
2.	2. Шығыстар, барлығы	458,512,814
	Оның ішінде:	
2.1.	Жалақы	168,221,400
2.2.	Салықтар және әлеуметтік аударым	47,258,272
2.3.	Әрістерді жалға алу	90,213,991
2.4.	Байланыс, халік қызметтері және пошта шығындары	20,767,630
2.5.	Шығыс материалдары (және тауарлары, полиграфия өнімдері, ЖҰМ, шаруашылық тауарлары, ұйымдастыру техникасын толымдайтын материалдарды қайта толтыру)	1,096,620
2.6.	Іс-сапар шығындары	16,451,707
2.7.	БАҚ-мен жұмыс	42,379,260
2.8.	Іс-шаралар өткізу	27,112,558
2.9.	Негізгі құрал-жабдықтар алу (ұйымдастыру техникасын, неғсе жиһазы)	1,938,644
2.10.	Қайырымдылық көмек және ынталандыру (демалушылар қаражат есебінен)	5,447,000
2.11.	Өзге де шығыстар (Заң қызметі, негізгі құрал-жабдықтарды жөндеу, ақыл-неғсе беру қызметтері, банк қызметтері және т.с.с.)	38,624,732

3. 2011 жылдан ауысатын уақытша көмек бойынша берешек 81,890,240
4. 01.01.2020 жылға қаражаттың қалдығы 238,721,204

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ БАНКІНІҢ ТӨРАҒАСЫ Е.А.ДОСАЕВҚА

«АҚ ЖОЛ» ПАРТИЯСЫ БАЗАЛЫҚ МӨЛШЕРЛЕМЕНІ ТӨМЕНДЕТУДІ ТАЛАП ЕТТІ

Құрметті
Ерболат Асқарбекұлы!

Қазіргі уақыттың басты міндетінің бірі экономика саласы мен кәсіпорындардың қызметін және халықтың табысын қалпына келтіру болып табылады. Пандемия індетіне қарсы күрес кезінде, өзіңіз білетіндей, ҚР Президенті Қ.Тоқаев осы бағыттағы жұмыстардың үш пакетін атап өтті, олар маңызды рөл атқарды. Бизнесті қолдаудың негізгі қадамдарында салықтық және несиелік қолдау көрсетілді, оларды іске асыруға мемлекет тарапынан қыруар қаражат бөлінді.

Сонымен қатар, аталған іс шаралардың тиімділігіне екінші деңгейдегі банктер өздерінің несиелік саясатында міндетті бағдар санайтын ҚР Ұлттық банкінің базалық мөлшерлемеге қатысты ақылға сыймайтын шешімдері нұқсан келтіретінін атап көрсетуге мәжбүрміз.

Еске сала кетейік, ағымдағы жылғы 11 наурызда «Ақ жол» демократиялық партиясының фракциясы Ұлттық банкінің базалық мөлшерлемені 9,25% дан 6,25% дейін төмендетуін сұраған болатын. Біз мемлекеттік органдардың назарын мұндай шешім регулятордың циклдық қарсылық қағидасына қайшы келетініне және оның несиеленетін азаматтар мен бизнеске зор шығын тигізетініне назар аударуды сұрағанбыз. Кәсіпорындар хабарлағандай, осы шешімнің қысымымен қазіргі несиелік мөлшерлемелері күрт көтерілуінің «жалқытырмайтын ұсыныстарымен» келісуге мәжбүр болды. Тіпті осы жылдың 3 сәуірдегі базалық мөлшерлемені 9,5%

төмендету (бұрынғы 9,25% дейін емес) несиелік алушыларға жеңілдік тудырмайды, өйткені, көп сәттен едәуір төмендету болды, көптеген кәсіпорындар тоқтап тұрды не өндірістік айналымдарды шектеуге мәжбүр болды, ал халық болса табысынан айырылды. Азаматтар мен бизнеске қолдауды сол сәтте регулятордың «бұлтартпасы» емес, Президенттің салық және несиелік төлемдерін шегіндіру туралы шешімі көмектесті.

Бүгінде Ұлттық банкінің сәйкес емес базалық мөлшерлемелердің көтеруі бюджеттен қаржыландырылатын және жәрдем жасалатын жеңілдік не-

сиелік көлемдерімен өтеледі. Халықтың өмір сүру деңгейінің күрт төмендеуі, ШОБ әлеуметтік шығындары мен кезінде Ұлттық банкі базалық мөлшерлемені (осыған байланысты ЕДБ несиелік мөлшерлемелеріне қатысты) дер кезінде төмендетуден бас тартуы міне төрт жыл бойы бюджет қаржынан ШОБ қолдауға бөлінген қаржыны жылдам шайып жіберуге және азаматтар мен бизнестің жөнсіз жоғары несиелік жүктемесінің артуына әкеліп соқтыруда.

Қазақстан бүгін кейбір Африка елдері, мысалы Судан сияқты,

әлемдік пандемия және экономикалық белгісіздік жағдайында Ұлттық банкі мөлшерлемесін көтерген елдердің қатарына кірмейді. Өткен аптада көрші Ресейдің өзі (банк саясаты қатал консерваторлығымен ерекшеленетін ел) сәуірден бері екі мәрте негізгі мөлшерлемесін 6%-ға енді 4,5%-ға дейін төмендетті. ЕҚЫҰ факторын ескерсек, банк саясатындағы мұндай алшақтық Қазақстан қаржысының отандық банктерге ғана емес, сонымен бірге көрші Ресей банктеріне ағылуына жағдай туғызуы мүмкін.

Қазір басты міндеттердің бірі болып азаматтардың табысын және отандық кәсіпорындардың өндірістік айналымын қалпына келтіру болып табылады. Жоғары несиелік мөлшерлемелер қазіргі қауіп-қатерге қарсы тұра алмайды.

Дағдарыс басталғаннан бері Республика Парламентіндегі «Ақ жол» Демократиялық партиясының фракциясы осымен үшінші мәрте (ағымдағы жылдың 11 наурызы, 5 сәуірі және 29 сәуір күндері) ҚР Ұлттық банкіне базалық мөлшерлемені төмендету жолдағы депутаттың қолдауына жолдады. Біздің барлық сауалдарымызға біз дәлелдері жеткіліксіз жауаптар алдық.

Осыған байланысты, тағы, төртінші рет, ҚР Ұлттық банкіне базалық мөлшерлемені 4-5% дейін төмендетуді және экономиканы қолжетімді қаржыландыруды қамтамасыз етуді бұлтартпай орындауды сұраймыз.

Құрметпен,
Партия төрағасы
А.Перуашев

ШЕГІНЕРГЕ ЖЕР ЖОҚ – ЕЛ ТАҒДЫРЫ ҚЫЛ ҮСТІНДЕ! БАРЛЫҚ ТАРИХИ ЖАУАПКЕРШІЛІК ПРЕЗИДЕНТ ТОҚАЕВТА

Үкімет жиынында Қазақстан Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев ел күтіп отырған бірнеше жәйтті ашық айтты! Олар қандай мәселелер?

Бірінші, осыған дейін отыз жылда қалыптасқан Мемлекеттік басқару жүйесінің індет кезінде істен шығуы! Сондықтан, Мемлекеттік басқару жүйесін қайта құру керек деді мемлекет басшысы!

Екінші, үкімет пен әкімдердің дәрменсіздігін ашық сынап, ушығып кеткен жағдайды тұрақтандыруға екі апта уақыт берді! Төтенше жағдай басталғалы бес айда түк бітіре алмаған үкімет екі аптада ешнәрсе де шешпейтіні белгілі. Сондықтан бұл сынақ үшін берілген екі апта – жаңа үкіметті жасақтайтын мерзім бола-ры анық. «Жалпы бүкіл әкімдер мен министрлер жазаға лайық. Алайда қазір біз әлеуметтік-экономикалық дамудың сыни кезеңінде тұрмыз. Үкімет пен әкімдерге дағдарыстан шығу үшін ойлы да батыл әрекет керек»-деді.

Үшінші, «Қазір біз соғыста жүрміз. Сондықтан әрбір басшыдан жедел мәселелер мен тапсырмаларды шешуде барынша тиімділік талап етіледі. Жауапкершіліктен қашып, бюрократиямен айналысуға болмайды», – деді Президент!

Қазыбек ИСА,
ҚР Президенті жанындағы
Ұлттық Кеңес мүшесі

адал жаңа атқарушыларды қарастыруда.

Мемлекеттік аппаратқа білімді, білікті, ойы ұшқыр, адал мамандар керек. Бізде осындай азаматтар жеткілікті ме?» деп сұрақ қойды Президент үкімет мүшелері мен әкімдерге.

Риторикалық сұрақ өте дұрыс қойылды! Енді тек шұғыл шешім қабылдау керек.

«Бас санитарлық дәрігердің пікіріне ешкім құлақ асқан жоқ. Кәсіби дағды мен ұйымдастыру жұмысы жеткілікті болды» дейді Президент. Бұның екінші жағы, бәлкім, басты мәселесі болар, бар екенін айта кету керек.

Телеарнадан бас санитар ғана емес, басқа да денсаулық саласы басшыларының сөзінің елге толық жетпеуінің себебі – бұл ең басты себеп болуы керек – олардың мемлекеттік тілді білмеуі!

Белгілі жазушы, журналист, ҚР Президенті жанындағы Ұлттық кеңес мүшесі, «Қазақ әдебиеті» газеті Бас редакторы Дәурен Қуат:

«Ең басты ескеретін жайт: маманның мемлекеттік тілді біліп, мемлекеттік тілде сөйлейтіндігі аса қажет болып тұр. Өйткені, науқастардың дені қазақтар, соның ішінде орыс тілінде берілетін ақпараттар мен мәлімет-кеңестерді түсіне алмайтын қазақтар. Бұны маған ауруханада жатқан бір танысым айтып отыр.

«Аурухана толған қазақ, өлім мен өмірдің ортасында жанталасып жатыр байқұстар.

Ал оларды кеп тексеретін, дәрі-дәрмек беріп, жәрдем көрсететіндердің көбі орыс тілінде сөйлейтін ұлты қазақ дәрігерлер. «Айналайындар-ау, қазақшылар ғой, қазаққа қазақша сөйлесендерші» десең ұқпайды», – деп ашынады танысым. Ол танысым қазір өз жанының дертін ұмытып тілмаш болып жүр. Демек, алда-жалда телеарналар ковид пен пневмонияға қарсы күрес жүргізіп, эмфирды инфекция-нист-мамандарды шақыратын болса, әлгі маманның міндетті түрде қазақ тілін білгені абзал» деп жазды «Қазақ үні» ұлттық порталында.

Ал біздің Бас санитарымыз Айжан Есмағамбетованы «Қазақ үні» сайтында «Бас санитардың Ресей тіліндегі сөзін министр аударып бере ме?» атты мақала жазып, қайта-қайта сынап жүріп, «Бас санитар қазақша білмесе, онда осыны тағайындаған министр Біртанов немесе одан жоғарыдағы келіп аударып берсін айтқандарын» деп, мәселені төтесінен қойғанда барып, зорға қазақша сөйлеттік. Жазып алғанын әрең оқып бергеніне қатты қуанып, рахмет айтып тағы жаздық. Енді министр болып Алексей Цой келгесін, әлгі жазып алған қағазының қайда қалғанын да ұмытып кеткен шығар...

Денсаулық министрлігінде мемлекеттік тілді білетін маман жоқ болса, Бас санитарлыққа Жандарбек Бекшинді қайта шақырып алайық. «Наконец-то коронавирус келді бізге!» деген Жәкен енді «Наконец-то коронавирус кетті!»-деп айта-тын күнге жетуге өзі де зор үлес қоссын, құдай қаласа!

Ал Денсаулық министрлігі Тауарлар мен қызмет көрсету сапасы мен қауіпсіздігін бақылау комитетінің төрайымы Людмила Бюрабекова туралы «Денсаулық сақтау министрлігінде мемлекеттік тілді меңгерген маман жоқ па?!» деген мақаламызда өткір сынадық.

«Тек орыс тілінде ақпар беретіндей Төтенше жағдайда Қазақстан заңдары жұмыс істемей, Ресейдің заңдары ғана жұмыс істей ме?!»-деп Ресей тілін түсінбейтін миллиондаған Қазақ Елі азаматтарының дискриминацияға, шектеуге ұшыраған құқығы осылай күнде көз алдымызда таптала

бере ме?» деген «Тіл жанашы-ры» Құрмет белгісінің иегері Руза Бейсенбайтегі бастаған тіл күрескерлері сотқа беретіндерін айтқан болатын...

«Борсықты ұрған сайын семіреді» дегендей, Бюрабекова біздің сынымыздан кейін вице-министр болып өсіп кетті...

Қоймаларына ел іздеп, қолдары жетпей өліп кетіп жатқан ең қажетті дәрілерді тонналап тығып қойған «СК-Фармацияның» бақылау кеңесінің төрайымы осы Бюрабекова ханым екен. Бұл кісінің бір жыл бұрын Фармация комитетінің төрайымы болғанын, қазір министрлікте фармацияға жетекшілік ететін вице-министр екені де жіптің ұшы қайда бара жатқанынан хабар береді...

Жалпы, біздің үкіметтің құрамына, басшысына да, басқасына да, министрліктер мен әкімдіктерге де қарап отырсаң, «Тілін білмеген, тірлігі деп, бір кезде жазғанымыз еске түсе береді.

Ислам Әбішті атайды көпшілік.

Иманғалиды Мәскеуден, Исламды түрмеден алдыру керек, егер қазақ аман қалсын десек!

Дәл қазіргідей мылтықсыз соғыс жағдайында Үкіметке Именнің қарымды іскерлігі мен катал талапшылдығы қажет! Тар жерде табанды тапқырлығы да бар. Кезінде елбасы ең қиын, тұралап жатқан жерлерге Тасмағамбетовты жібергенде, тастай етіп орындап шығып жүрді ол тапсырманың бәрін. Бұрын елбасының тапсырмасын орындап келсе, енді Ел аманатын орындап шығатынына сенеміз. Именек әкім болып істеп кеткен жердің бәрінде артынан ел іздеп жатады. Өткен жылдары астанамыздың көктемде көшелері көлге толып, қыста қалың қардан көліктер жүре алмай қалғанда жазып едік, «Тасмағамбетовты кезіп едік, «Тасмағамбетовты жанбыр жаумаған ба» деп.

Ресейде елші болған ол

ИМАНҒАЛИДЫ
МӘСKEУДЕН, ИСЛАМДЫ
ТҮРМЕДЕН АЛДЫРУ
КЕРЕК!..

солтүстіктегі көрші елден медициналық көмек, дәрі-дәрмек, олардың кеше коронавируска қарсы шығарып, нәтижесі жақсы болып жатқан вакцинасын алдыруға да тезірек қолымыз жетер еді...

Дәл қазіргідей қаржы тапшылығында Ислам Әбіштің Су ресурстары комитеті төрағасы кезінде, өзі 300 млрд. теңгені үнемдегені үшін 11 ай жұмыссыз жүрген кезінде үкіметте қабылданып кеткен Су ресурстарын дамытудың мемлекеттік бағдарламасына балама бағдарлама жасап, Елбасыға кіріп жүріп, триллион теңге үнемдеген зор тәжірибесін неге пайдаланбасқа?! Үкіметте ол жүргенде қаншама миллиардтаған қаржы үнемделіп қалар еді...

Мысалы, 15 млрд. теңгеге үш қаладан үш аурухана салуға жұмсағанда тапқанымыз 680 орын ғана ма? Бұл туралы біраз сарапшыларға сұрау салған едік. Исекең тасқамаудың қабырғасында отырып-ақ қарапайым арифметика-

мен есептеп қойыпты еспесіз шығынды... «Әй, осындай заманда 15 млрд. теңгеге 680 орындық үш аурухана салудың не керегі бар еді? Қазір бар қалада қаптаған тойхана мен қонақүйлер қаңырап бос тұр. Стадионның да керегі жоқ. 1 орынға ары кетсе, ошы заманғы талаптар ең күшті жағдай жасағанның өзінде 1 миллион жұмсаң да 15 мың орын болмай ма? 200 мыңнан жұмсаң 75 мың болады, 100 мың жұмсаң 150 мың орын болады» дейді еліміздегі #1 үнемшіл қайдері.

2009 жылы Арыс апатында әскерилердің ешқайсысы

министрі бола салысымен, әскерде әлеуетті әскербасшылар қалмағанын, дарынды қолбасшылардың бәрінің түрмеде отырғанын жақсы білетін маршал Семен Тимошенко Константин Рокоссовскийді іздеп барып, Сталинге кіріп, өзі кемпілді етеді. Ал кейін соғыста теңдессіз талантын көрсеткен Рокоссовский (фельдмаршал Паульсты түгел армиясымен тұтқынға түсірген де осы) 1945 жылы 24 маусымда Мәскеуде Жеңіс парадына қатысады. Бір жылдан кейін 1946 жылы

тұрғанда Нидерландия елшісін мемлекеттік тілде сөйлеуді талап етіп, қайтарып жіберген Ер Ноғайұлының қарымды қайрат-жігерінің жемісін де молынан көруге болады. Батыс Қазақстан облысында да әкім болып, экономикалық-әлеуметтік жағдайына әл беріп кеткен Нұрдақын қай қиынға салса да, қиядан көрінеді.

Оңтүстік Қазақстан облысы әкімі кезінде Шымкентті мегаполистің шырайлы ордасына айналдырған, Ауыл шаруашылығы министрі, Жамбыл облысынан кетерде ақындары жырлап қостасқан Асқар Мырзахметовті де үлкен іске қосу керек.

Өзбекстанда премьер-министрдің орынбасары деңгейіне көтерілген, өзбектік еңбеккерлік пен іскерлік мектебінен өткен, Шымкентте әр қайсысында көкөніс өсіретін жылыжайы бар, екі қабатты коттеждерден тұратын, шетелдегі қандастарымызды елге әкелетін «Нұрлы жол» бағдарламасына негіз болған «Асар» қалашығын салған Ибадулла Қалыбековтың іскерлігін өз елінде жоғары деңгейде көрсетуге неге мүмкіндік бермеске? Ол қалашықта Ибадулланың өзі Өзбекстаннан көшіріп әкелген 25 мыңдай қандасымыз тұрып жатыр.

Тәуелсіз еліміз тарихында Парламентте алғаш Алаш арыстары атымен депутаттық сауалдар жасап, ұлттық мүддені қорғап, ұлттың жоғын түгендеу жолында бірталай шараларды іс жүзіне

асырып келе жатқан «Ақ жол» партиясының жетекшісі Азат Перуашев үкіметтің экономика саласында да өткенде Төтенше атқару еді. Өткенде Төтенше жағдайда үкіметтің құрған кәсіпкер мекемелер жүйесіне қарсы шығып, көпшілік қалауымен басқа тізім ұсынған да Азат Тұрлыбекұлы болатын.

Кезінде Еңбек министрі және Президент әкімшілігі басшысы, Мемлекеттік қызмет агенттігі төрағасы болып, абыройлы атқарған, президент пен үкімет кеңсесінде жылдап жататын халықтың арыздарын бір ай ішінде жауап беруді ережеге енгізген Әлихан Бәйісұлы зор интеллектуалдық білімі мен білігін мемлекеттік қызметке неге пайдаланбақ?

Зауыттарының өндірісін өркендетіп, өзі асырап отырған «Жыланды» ауылын жыл сайын көркейтіп келе жатқан халықшыл кәсіпкер Бауыржан Оспановты да атар едім.

Біздікі қалың қазақтың қатары сиреп бастағанын, елді сақтап қалу жолында жанымыз тыншы алмай айтып жатқан ұсынысымыз. Әлеуметтік желіде де ұсыныстар айтылуда. Ол дұрыс, әрине.

Осы уақытқа дейін үкімет қандасымыздың негізгі қайраткері болып келе жатқан Асқар Мырзахметовті де үлкен іске қосу керек.

Тек елге белгілі зиялылар, әдебиет пен мәдениеттің белгілі өкілдері мен журналистердің өзінен фейсбукте жасалып жатқан коронавирус құрбандары тізіміне қарасақ, (журналист Анар Төлеухан мен ақын Алмас Темірбайға әруақтардың атын жариялаған сауапты істері үшін Алла разы болсын), 150-ге жуық болып қалған. Бұл соңғы оншақты күндегі қаралы тізім.

Газеттердің, мысалы «Қазақ әдебиеті» газетінің өткен санындағы екі беті елге танымал зиялылардың қазанамасына толып кетті... Аз уақытта аты белгілі қаншама адам көз жұмып жатса, сонда қарапайым халықтың ішінде не болып жатыр? Бір ауылда бір күнде үш-төрт жаназа болып жатқаны жан шошытады. Бір отбасынан екі-үш адам, тіпті төрт адамға дейін қауіпті тажал тырнағына ілінгендері де кездесуде.

Иә, ел ішінде індеп бара жатқан тажал індетпен күрес болғасын оған бәріміз атсалысуымыз керек! Жайпап келе жатқан коро-

навирус жағадан алып тұрғанда, етекпен тартып, жегікүрттай жеп келе жатқан, қазақтың ұлттық антивирүсіне айналған жемқорлық вирусының жолын кесуіміз керек!

Классик жазушымыз Дулат Исабековтың әйгілі бір әңгімесінде «Жалқаулықтан олимпиада болса, қазақтар бірінші орын алар еді» деген қанатты сөзге айналып кеткен сөйлем бар. Ол кенес кезінде Ал кейінгі отыз жылда қазақтар Жемқорлық Олимпиадасынан чемпиондықты ешкімге бермей келе жатыр...

Өмірін сақтап қалар дәріге қолы жетпей өліп кеткен, пандемия соғысында құрбан болған мыңдаған адамдардың өліміне кінәлі «СК-Фармация» басшылары! Оларды және оларға қолдау жасаған министрлікте, үкіметте отырып, халық қасіретінен қаржы жасап, мола үстінде ақша санап отырғандарды жаңадан қазылған қаптаған қабірлердің басына апарып жазалау керек!

Осыдан тоқсан жыл бұрынғы ұлтымыздың 4 миллионынан айырған Ашаршылық геноцидін қандықол кеңес империясынан, қанішер Голощекиннен көрсек, енді Тәуелсіз елде жемқорлыққа қатыра өз қазымыз өз імізді құруға кірісіп кеткенін көріп отырмыз өкінішке орай...

Өткенде де айттық, сын сағатта Президенттен бастап, барлық басшылар, ауылдың әрбір жауапты қызметкерлеріне дейін қайыпның қатқан безіндей қатайып, зор жауапкершілік алуы керек! Қамал бұзар қайрат көрсетуіміз керек! Күлтегін толғауындағыдай «Түркі халқы үшін түн ұйықтамадым, күндіз отырмадым» дейтін кез келді!

Өйткені Қазақ Елінің басына ауыр сынақ төніп тұр.

Мың өліп, мың тірілген, Ақтабан шұбырындыда да Қаратаудың басынан көрінген көшті алдағы күнге сенімі сүйреген, ақсүйек ашаршылықтан да ақ үмітінен нәр алып, аман қалған Қазақ мемлекетінің халқы кеше ғана 19 миллионға жетті. Енді мынау қарулы соғыстан бетер қарулы сиретіп келе жатқан қарусыз майданда тізгіннен айрылып, тізерлеп қалмау үшін тізе қосып күресейік, халайық!

Елді сақтау жолында Ел басшысы – Президентке барлық жауапкершілік артылғанын аяуып, барлық билікті де беруіміз керек!

Бізді құртатыны – әрқайсымыздың әр жаққа тартып, бөлініп шыға келуіміз. Ал «Бөлінгенді бөрі жейтіні» белгілі.

Ендеше, пандемия соғысында шегінерге жер жоқ! Артымызда – Қазақ Елінің тағдыры тұр.

Ал барлық тарихи жауапкершілік Қазақстан Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевта!

Ал енді елімізде көк туымыз түсірілетін Қаралы күн!

Өз елінде бейбіт күнде төтеннен келген ауыр індетті және берекегіз басқару жүйесі мен жемқорлықтың құрбаны болғандар алдында бәріміз де кінәліміз, сондықтан кешірім сұраймыз.

Марқұмдардың пейіште нұрлары шалқып имандары саламат болсын!

Алла Алашты өзін сақтай гөр!

беттей алмай тұрған, жарылып, жанып жатқан снарядтар қоймасына облыс әкімінің орынбасары Ислам Әбіштің жалғыз өзі өртті сөндіруге барып, ұялған офицерлерді еріксіз соңынан ергізген ержүректігі де талай жазылды баспасөзде. Ал қазіргі пандемия майданында әрбір жерде, тіпті аман қалған әр шаңырақтың өзінде жарылмаған мина жатқандай қауіпті күй кешудеміз...

Президенттен бастап, бәріміз елді қынадай қырып бара жатқан пандемияның нағыз соғыс екенін мойындап жатырмыз. Ендеше, екінші дүниежүзілік соғыстың басында, 1940 жылы 37-інші жылғы репрессиямен түрмеде отырған дарынды қолбасшыларды майданға қайта шақырып алған Сталиннің тәжірибесін неге пайдаланбақ? Анығында «жапон тыңшысы» деген жаппамен Ленинградта түрмеде үш жыл отырып, азап шегіп, атылуға дайын тұрған маршал Константин Рокоссовскийді Кеңес одағының Қорғаныс

К.Рокоссовскийдің өзі Жеңіс парадын қабылдады.

Әрине, Иманғали мен Исламның да қарсыластары жоқ емес... Егер елдің бәріне ұнайтын адам іздеп отырсақ, беті жаман мынау індеттен сан мыңдаған адамдарымыздан айрылып қалуымыз мүмкін. Имекең мен Исекеңді үкіметтен көрсе өкпесі қысылып, ауа жетпей қалатындар шығып жатса, айтайық, «уақытша, індетті жеңгенше Үкімет басқарады» деп. Құдай қаласа, індеп кеткен індетпен соғыста жеңіске жете алсақ, бірі Жеңіс парад алып, содан соң зейнеткерлігін жалғастыра берер.

Әрине, өзге де қарымды қайраткерлер аз емес. Олар осы үкіметтің ішінен де табылады.

«Жұт жеті ағайынды» дегендей, коронавируспен қабаттасып, әлемде мұнай бағасының да антирекордтық ең қатты төмендеген дағдарысында да өндірістің тынысын тарылтпай, өрге сүйреп келе жатқан, Атырауда әкім боп

ЕЛ ДӘРІ ТАППАЙ ҚЫРЫЛУДА!..

АЛ ДӘРІЛЕР ҚОЙМАЛАРДА ТЫҒЫЛУДА!

ХАЛЫҚТЫҢ ТАҒДЫРЫН ЖЕМҚОРЛЫҚҚА БАЙЛАП БЕРГЕН МЕМЛЕКЕТТІҢ БОЛАШАҒЫ ҚОРҚЫНЫШТЫ!

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев кеше видеобайланыс арқылы 2020 жылдың алғашқы жарты жылдығындағы еліміздің әлеуметтік-экономикалық даму қорытындысы туралы үкіметтің кеңейтілген отырысында коронавирусқа қарсы күреске қатысты қабылданған шаралардың нәтижесін қатаң сыңға алды. «Қазір біз соғыста жүрміз. Сондықтан әрбір басшыдан жедел мәселелер мен тапсырмаларды шешуде барынша тиімділік талап етіледі. Жауапкершіліктен қашып, бюрократиямен айналысуға болмайды», – деді ҚР Президенті. Қасым-Жомарт Тоқаев МӘМС қоры мен «СК Фармация» басшыларын жұмыстан шығаруды тапсырды. «Туындаған қиындыққа кінәлілердің бәріне қатысты тергеу жүргізу керек. Жауапкершілікке тартқан дұрыс. МӘМС қоры мен «СК Фармация» басшылары жұмыстан шығарылсын. Керек болса тергеу жүргізген жөн», – деді Қасым-Жомарт Тоқаев Үкіметтің кешегі кеңейтілген отырысында.

Әрине, пандемияға қарсы май-данда Үкімет пен әкімдер өздерінің дәрменсіздігін көрсетті. Мемлекеттік басқару жүйесі жоқ секілді елестейді қазір біздің елдегі қасіретке толы қорқынышты жағдайда! Сондықтан бұған елдің ғана емес ел басшысы – Президенттің де көзі анық жетті де, Үкіметтің алдағы екі аптада іс онамаса отставкаға кететінін мәлімдеді. Президент сонымен бірге кейбір әкім ескерту мен қатаң ескерту алғанын еске салды. «Жалпы бүкіл әкімдер мен министрлер осындай жазаға лайық. Алайда қазір біз әлеуметтік-экономикалық дамудың сыни кезеңінде тұрмыз. Үкімет пен әкімдерге дағдарыстан шығу үшін ойлы да батыл әрекет керек. Мемлекеттік басқару жүйесі өз міндетін атқара алмауда, сондықтан оны қайта құруымыз керек!»-деді.

Екі күн бұрын мен ҚР Президенті Қ. Тоқаевтың телеарналық Үндеуіне үн қосып, «Халық қасіретін саудаға салғандар аяусыз жазалануы керек!» және «Дәрі тапшылығына жауаптылар қатаң жазалануы тиіс» атты мақалалар жариялаған едім.

Кеше кеңейтілген үкімет жиынында Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев: «МӘМС пен «СК Фармация» басшысы жұмыстан шығарылсын, істері тергеуге жіберілсін» деп мәлімдеді.

Қазір «СК-Фармация» қызметіне қатысты тексеріс жүріп жатыр.

«Иә, еліміздің дәріханаларында бұрын шашылып жататын қарапайым парацетамол мен аспиринді жоғалып кетуін қалай түсінуге болады? Бұл дәрілер ғана емес, барлық дәрілер, бет-перделер мен қолғаптар бірнеше есе өсіп кеткен. Бұны қажетті дәрілердің бағасын көтеру үшін қолдан жасалып отырған қасақана қастық әрекет деп танып, қатаң жазалау керек!»-деп, тура тауып жазған екенбіз сонда.

– Мысалы, «СК-Фармация» компаниясы Катар Республикасынан 21 мамырда, яғни 50 күн бұрын келген 9 тонна медициналық гуманитарлық көмекті осы күнге дейін не үшін сақтап отыр? Мұражайға қоймақшы ма немене? Компания басшыларының: «Катар Республикасынан келген гуманитарлық көмектің құжаты жоқ, сондықтан жатыр» дегені қай сасқаны? Қаншама адам медициналық аппараттар мен дәрі-дәрмектер жетіспегендіктен қайтыс болып кетіп жатқанда, Катар елінің өздері тегін беріп жатқан 9 тонна медициналық жабдықтардың құжатын 50 күннен бері ала алмай отыруы не бейшаралық немесе қандай жымысқы әрекет?! Соғыс кезінде мұндай кесепатты әрекет үшін трибуналда атылады. Ал қазір соғыстан

да көп адам шығыны болып жатқан нағыз майдан кезі ғой! Ендеше, кінәлілер қатаң жазалануы керек!»-деген сөзімің шындығы енді міне, Антикордың тексеруімен анықталып жатыр...

Антикордың рейдіне қосылған Саида Тәукелова ханым фейсбуктағы парақшасында «СК-ФАРМАЦИЯ» қоймасындағы тонналаған ең қажетті, ел іздеп таппай, өмірлері үзіліп кетіп жатқан дәрілердің тонналап жатқанын бейне-фотосуреттерімен жариялады. Жарайсың Саида!

Ал осы Антикор тексеруіне қосылған Aidar Yespayev та өз парақшасында «СК-Фармация» қоймасындағы маскара жағдайды, 4000-нан астам дәрі-дәрмектің, соның ішінде бүгінгі таңдағы ең тапшы дәрілердің бар екендігін жариялады:

«СК Фармацияның дәрі-дәрмектерді аймақ бойынша тарататын бірнеше аймақтық ірі орталықтар бар: Нұр-Сұлтан, Алматы, Шымкент және Ақтөбе.

Бүгін жоғарыда аталған топтың жұмысы аясында біз Алматыдағы аймақтық қоймаға бардық.

Фотодан сіз ең танымал және тапшы дәрілерді көре аласыз. Олардың барлығы қол жетімді немесе олардың толық серіктестері. Мен сақтау көлемі туралы ешқандай құжаттарды көрмедім, бірақ бүгінде барлығы дерлік бар.

СК Фармация үшін сақтау және логистикалық қызметтерді Medservice Plus компаниясы ұсынады. Ал қазір дәріханалар дәрі-дәрмектерді осындай ұйымдардан сатып алады. Бізге 4000-нан астам дәрі-дәрмектің, соның ішінде бүгінгі таңдағы ең тапшы дәрілердің

бар екендігі көрсетілді. Дәріханаларды қамтамасыз ету және олардың бағасы туралы мәселелерді әкімдіктер Денсаулық сақтау министрлігімен бірлесіп шешеді. Олардың міндеті – Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі мен монополияға қарсы агенттіктің қатысуымен жергілікті жерде осы тізбектің дұрыс емес екендігін анықтау»-деп жазды ол. Жарайсың Айдар бауырым!

Анықтама үшін: «СК Фармация» ЖШС – Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі жанындағы дәрі-дәрмектер мен жабдықтарды сатып алу және логистика жөніндегі бірыңғай мемлекеттік оператор. Тарату облыстық денсаулық сақтау басқармаларының сұранысы негізінде жүзеге асырылады.

Дәріханаларға ешқандай қатысы жоқ! Тек мемлекеттік ауруханалар мен емханалардың жабдыкталуы!

«Меропемен» дәрісін ел 15 мың теңгеге таппай өліп кетуде. Ал ол қоймаларда «ТЕГІН» деген мөртанбамен тұр. Шетелдің гуманитарлық тегін көмектері ғой...

«...Қайда біздің биліміміз! – тұрғандайын жер тіреп, Қырғында бұл болмайды ма Ел тірек?! Теріміз бос төгілгенбе отыз жыл, Тер дәріні таба алмасак тентіреп...

Өткіздік пе қаншама жыл текке бір, Өріп жатқан шындығымыз – Өліп жатқан өкпе бұл – Желдеткіштер* қайда соңғы дем берер, Жемқорлардың қалтасында кетті өмір... Аурулар барлық жерде кептеліп,

Көз алдыңнан керуенмен өтті өлік... Желбуаздық алдап келген аңқау жұрт, Желдеткішке жете алмай бір кетті өліп...» – деп, жыр да жаздық ел жанайқайын жеткізіп...

ЕЛ ДӘРІ ТАППАЙ ҚЫРЫЛУДА, Ал тонналаған дәрілер қоймаларда тығылула!

ҚАЗАҚТЫ ҚЫРУ МА БҰЛ? Қылмыскерлерді қатаң жазалау керек! Халықтың тағдырын жемқорлыққа байлап берген мемлекеттің болашағы қорқынышты!

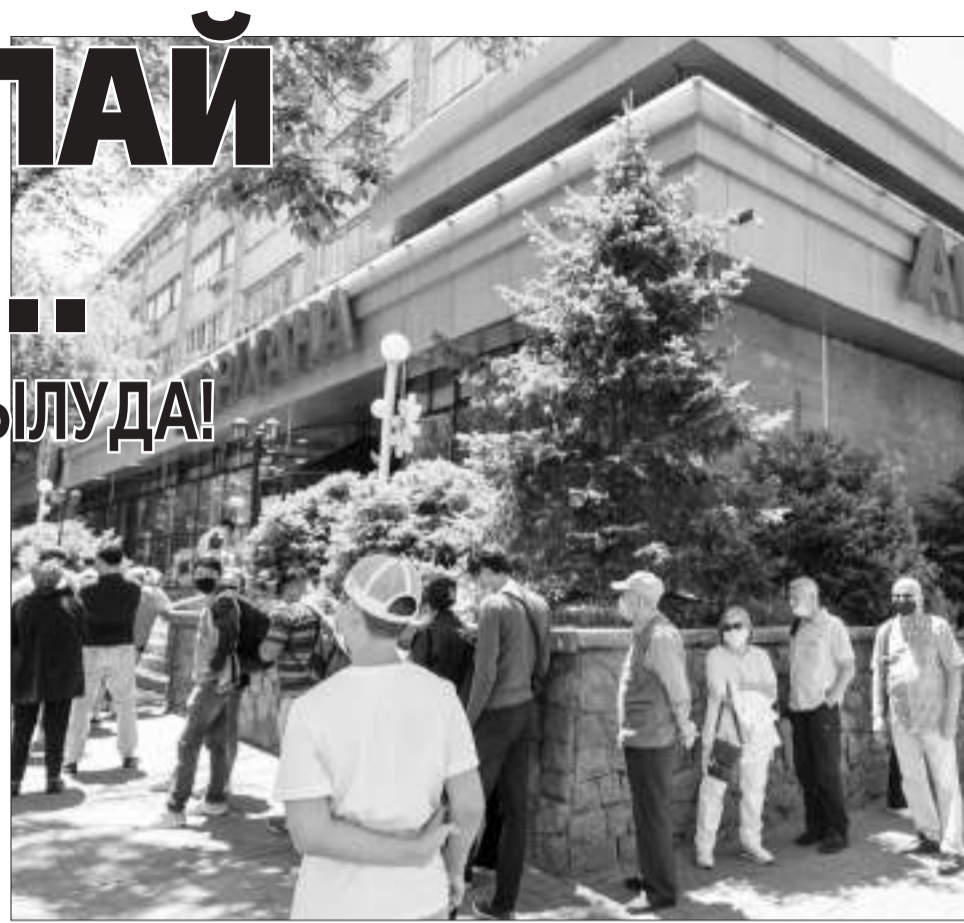
P.S. МӘЙІТХАНАЛАР АЛДЫНДА ҚАЛЫҢ КЕЗЕК...

Кешегі басым бөлігі Ресей тілінде өткен Қазақ Үкіметінің жиынында Ақтөбе облысының әкімі Ондасын Оразалин «облыста қайтыс болғандар сана-тертеу» дегенде қуанып кеттік... Ой, құдай-ай, Алла өзін сақтай гөр Қазақты, «төрт адам өлді» дегенге де қуанатын жағдайға жеттік пе? Бұрын бір адам қаза болса қаралы күн болатын... Ал сол кезде Жетісайдан елімізге белгілі спорт қайраткері Бақыт Жанбырбаев хабарласып, бір күнде 12 жаназаға кіріп шыққанын қамыға жеткізді. Өзіміздің алақандай Қызылқұм ауылында (облыс емес) екі адамның жаназасына көңіл айттық. Кеше Үкіметте осындай сенімсіз есептер (коронавирус статистикасына 99 пайызында КОВИД бар өкпе қабынуынан өліп жатқандарды қоспаудан) беріліп жатқанда, фейсбукта жарияланған белгілі жазушы Дәурен Қуаттың жазбасындағы Алматыдағы Қалқамандағы мейітханаға бір күнде 86 адам түскенін оқып, жағамызды ұстап отырған едік... Иә, желіде жүрген Қалқаман мейітханасының алдындағы қалың кезекті көрсеңіз шошисыз... Соғыс кезіндегі қоршаудағы Ленинградтықтардың нанның кезегінде тұрғандай...

Ал бүгін біз де танысымыздың әкесін барлық жерге хабарлассақ та, Қалқамандағы мейітханадан ала алмай отырмыз. Денсаулық саласы басшыларының ешқайсысы телефонын алмайды. Мейітхана меңгерушісі Бақытжан Жәнібекөзді ауырып жатыр көтермейді. Өйткені өзі де ауырып жатыр. Мейітханада мейітті жуатын адам қалмаған, өздері ауырып жатыр, тек бір-екеуі ғана. Сондықтан, мейітхана алдында қалың кезек! Ал мейітті алу үшін де қанша ақша төлеп жатқанын жазып жатқандар еліміздің бар өңірінен өріп жүр...

Алла Алашты сақтай гөр!

Қазыбек ИСА,
ҚР Президенті жанындағы
Ұлттық кеңес мүшесі

ҚР ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ МИНИСТРІ А.ЦОЙ МЫРЗАҒА, АТЫРАУ ОБЛЫСЫ ӘКІМІ М.ДОСМҰҚАНБЕТОВ МЫРЗАҒА

Ұлттық басылым «Қазақ үні» газетінің Атырау облысы мен Дубайдағы тілшісі, тіл жанашыры Арман Рахмет біраз уақыттан бері Атырау облыстық ауруханасында ерікті болып, ауыр науқастарға кислородты балондан жеткізумен айналысып жүр. Оның таяуда сайтымызда «Бірде-бір палатада ИВЛ жоқ» деген аурухананың ауыр ахуалы туралы да мақаласы жарияланған болатын. Ал мынау жариялап отырған жанайқайын оқысаңыздар, тек Атырауда ғана емес, жалпы елімізде індеттен адамдардың көп қырылып жатқанының негізгі себептеріне көз жеткізесіз. Егер жағдай барлық жерде дәл осылай болса, (көпшілігінде солай екеніне ешкімнің еш шүбәсі жоқ) онда біз жуық арада індеттің құрсауынан құтыла қоюымыз неғайбыл...

Бұл мақаладағы мәселелерге байланысты еліміз бойынша Денсаулық министрі А.Цой мен Атырау облысы бойынша әкім М.Досмұқанбетов шұғыл шаралар қолдануы керек.

РЕДАКЦИЯ

БАР МӘСЕЛЕ – БАСЫ ІСТЕМЕЙТІН БАСШЫЛАРДА

АДАМДАР РЕДУКТОР ЖОҚТЫҚТАН ӨЛІП КЕТЕ ЖАЗДАУДА, АЛ ҚҰЛЫПТАУЛЫ ҚОЙМАДА РЕДУКТОРЛАР ТОЛЫП ТҰР...

ҚАНШАМА АДАМ ОСЫНДАЙ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ НАШАРЛЫҒЫНАН АУА ЖЕТПЕЙ ӨЛІП ЖАТУЛАРЫ МҮМКІН?

12 сағаттық түнгі ауысымнан шықтым...

Мұнайлы астананың – Атырау облыстық ауруханасының қалай жұмыс жасайтынын айттайын ба!

Жұмыс ұйымдастыру деңгейі – НӨЛ!

Неге бәлен айдан бері жеткілікті түрде ИВЛ аппараттарын алып қоймадыңдар, ковид шыққаннан бері 7 ай өтті емес пе?

Жақсы, ИВЛ жоқ екенін білесіңдер, демек кислород балондарын пайдаланатындарың айдан анық, олай болса неге төмендегі мәселерді алдын ала шешпедіңдер:

1. Кислород балондарын аурухана есебінен алдын ала сатып алып, олардың күнделікті түрде ауамен толтырылып, тоқтамай келіп тұруын қамтамасыз ету. Қазір білдей облыстық аурухана қайыршы құсап кәсіпкерлердің балондарына қарап отырсыңдар! Олар кислород әкелмегенде не болатын еді? Ойлау қорқынышты.

2. Балондарды даладан ішке кіргізіп, науқастарға уақтылы жеткізіп тұратын жалақы төленетін жұмысшылар алу.

Олардың графигін 6 сағат сайын ауыстырып тұратын ету. Себебі жұмыс ауыр және басқаларына қарағанда вирус жұқтыру қаупі жоғарырақ. Мысалы, балон тасығанда ауа өткізбейтін киімнен теріңіз көзіңізге құйылады, оны сүртесіз.

3. Кислородты балондарға көптеп редукторлар алып қою. Осыған дейін редукторларды біздің еріктілер өз ақшаларына алып жүрді.

4. Әрбір бөлімге жұмыс ұйымдастырушы координаторлар тағайындау, олардың міндетті түрде медициналық білімі болуы шарт емес. Ол адам балондардың кислородпен толтырылып әкелуін, оларды таситын жігіттердің жұмысын ұйымдастырып, бақылап және редуктор сияқты керек-жарақты үзбей жеткізіліп тұрақын қамтамасыз етуі тиіс.

5. Түн мезгілінде кезекші дәрігер таппайсыз, ал аурулар әдетте түнде қысылады. Сондықтан түнгі ауысымға дәрігерлерді көбейту.

Қиынба? Жоқ. Көп ми керек пе? Жоқ.

Ал сіздер бұлардың бірін де жасамағансыздар!!!

Сіздер мысалы 90 кг зілбатпан балондарды жоғарыға тасуды, науқастарға 32-лік гайкалық ауыр кілтпен жалғауды, босаған балондарды төменге түсіруді өрімдей жас нәзік медбикелердің мойында-

рына іле салғансыздар. Қалай ғана дәттерің барды бұған? Мен, спортпен шұғылданатын мығым жігіт қазір шаршап-талып, қозғала алмай отырмын 12 сағат балон тасудан! Мүмкін, 3 медбике жабылып жүріп, жоғарыға бір балон әкелді делікші, ал қалған науқастар ше? Өле берме? Ол жердегі науқастардың көбінің тасуды балонсыз 5 минут келіп алмайтынын, өліп кететінін білмейсіздер ме сонда?!

Бүгін, мысалы, жансақтау бөліміне қарт әжей түсті, дәрігерлер дереу құтқару шараларын бастап кетті. Кенеттен әжей демалып жатырған орталық кислород жүйесінде қысым азайып кетіп, әжей дем ала алмай қалды. Бір ғана амал қалды- кислородты балонға қосу. Қосайын десем, балон бар, редуктор жоқ. Дерек шаруашылық бөліміне соғып, редуктор жеткізуін сұрадық, ал олар қойманы кілттеп кетіп

қалған (!). Әжей ауа жетпей қиналып жатыр, не істейміз? Мен бірнеше жүз метр жердегі басқа ғимаратқа жаным узыма тығылып, жанталасып жүгіріп барып, өзім бұрын көріп кеткен редукторды алып келіп жалғап үлгердім. Әжей бір өлімнен қалды-ау деймін. Ал қоймада редуктор толып тұр (!)

Енді ойлап көріңіздерші, қаншама адам осындай ұйымдастырудың нашарлығынан ауа жетпей өліп жатулары мүмкін ғой?! Ал бұл менің тек бір түнде ғана көргенім!

Енді бізге, яғни еріктілерге келейік.

Біз қазір 2 жігіт күндіз, 2 жігіт түнде 12 сағаттан ауысып жұмыс жасап жүрміз (кислородты балон тасу, жалғау).

Елестетіп көріңіз күн сайын оттегі балонын ауа өткізбейтін киіммен демалмастан 12 сағат тасуды?! Енді қалай ойлайсыздар, біз енді қанша күн шыдаймыз? 5 күн? 10 күн? Ал

ресми ақпаратқа сенсек, ковид әлі бірнеше айға созылмақ. Және мысалы, жақында менің жұмысым, кезекті вахта басталады, демек мүлдем ерікті болып жұмыс жасай алмаймын. Сонда мен күнде кислород апарып жүрген науқастар не болады? Тұншығып өле берме?

Қаншама үндеулер, жиналыстар, статистикалар, бәрі жақсы деген ақпараттар... Ал іс жүзінде әжей аурухананың құлыптап кеткен қоймасында толып тұрған қарапайым редуктор жоқтықтан өліп кете жаздады?!

Жоғарыда жазғандарымды қорытындылай келе айтарым, сіздер қаңтардан бері ковидқа қарсы күреске емес, «дәрігерлердің көңіл күйін көтеретін» салютқа дайындалғансыздар!

Бірнеше күн аурулар ортасында болған адам ретінде астын сызып айтарым – Дәрігерлер мен Медбикелер, Санитар қыздар өз жұмыстарын жанкештілікпен атқаруда.

Бүкіл проблема ұйымдастыруды білмейтін басшыларда!

Ең болмаса, дереу менің жоғарыда жазған іс-шараларымды жасап алсаңдар, сонда қанша адам өлімнен аман қалады!

Бұл салаға енді совоктық статисттар емес, кризис менеджерлер керек.

P.S. Өкінішке орай, біздің елде бұндай ауруханалар толып жатқан шығар...

Арман РАХМЕТ,
Қазақ үні

арасымен өтетін» жағымпаздың зорын,
бишараның қорын:

Пәленшені ұрам деп,
Түгеншені қырам деп,
Таршылықта қайрандап,
Кеншілікте ойрандап, —
деп, берекесіздігіне мінездеме береді.
Мұнысын одан әрі үстемелеп «Бықсып шіріп
ішінен», «кісімсініп жалпылдап», «томырық
келер тарқылдап», «сасық паңдау», «қырт
мақтаншақ», «Қалжыңы – теріс, сөзі – ұрыс»,
«Қазан бұзар бір қырыс» дейтін сипаттама-
лары ел ішіндегі ала-құлалықты, мешеулікті
мәлімдейді. «Келелі кеңес» зым-зия бол-
ды. «Ел сыбырға, іс жыбырға» көшті. «Ел
жамаған» есті, жігерлі, қайратты, қайраткер
билер де, бітімші де айбар да жоқ. «Астыртын
барып жолғасқан, Ақша беріп жалғасқан»
құлқын құмарлар шықты.

Орыс сыяз қылдырса,
Боламыс елің қармайды.

Ендігі жұрттың сөзі — ұрлық-қарлық,
Саналы жан көрмедім, сөзді ұғарлық.
Осы күнде, осы елде дәнеме жоқ,
Мейір қанып, мәз болып қуанарлық.
(«Көңілім қайтты достан да, дұшпаннан
да»).

«Қартайдық, қайғы ойладық, ұлғайды ар-
ман» дейтін өлеңінде «терін сатпай, телміріп
көзін сатқан» жас балалардың түрінен
шошығанын және би, болыс, елу басы, ұлық
сияқты әлеуметтік топтардың іс-әрекеттерін
жіпке тізіп, меңзеу тәсіліне көшеді:

Ант ішіп күнде берген жаны құрсын,
Арын сатып тілеген малы құрсын.
Қысқа күнде қырық жерге қойма қойып,
Қу тілмен қулық сауған заңы құрсын.
Бір атқа жүз құбылған, жүзі күйгір.
Өз үйінде шертиген паңы құрсын.

Абай «Ем таба алмай» дейтін өлеңінде
«Елің — ала, отты шала, Тайса аяғың, кім
көмбек» деп, бір жағынан күйініп, бір жағынан
налыса, ал «Сәулең болса кеуденде» өлеңінде
ел басқарудың жөнін, жобасын, тәртібін,
қағидатын, мұрат-мүддесін қозғайды.
Берекелі, құтты, бірлігі мықты ел қандай,
береке-құты қашқан жұрт қандай екенін пай-
ымдайды. Сонан соң елдің жақсысы, бастау-
шысы қандай болу керектігін яғни «Единица

АБАЙ

ҚАЗАҚ

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Абай және ХХІ ғасырдағы Қазақстан» атты мақаласында: «Абай Құнанбайұлы ғұлама, ойшыл, ақын, ағартушы, ұлттың жаңа әдебиетінің негізін қалаушы, аудармашы, композитор ретінде ел тарихында өшпес із қалдырғаны сөзсіз. Оның өлеңдері мен қара сөздерінде ұлт болмысы, бітімі, тұрмысы, тіршілігі, дүниетанымы, мінезі, жаны, діні, тілі, рухы көрініс тауып, кейін Абай әлемі деген бірегей құбылыс ретінде бағаланды» дегені мәлім. Оқырман назарына ұсынылып отырған төмендегі дүние осы ойды мейлінше қуаттай түседі.

Серік НЕГИМОВ,
филология ғылымының
докторы, профессор
Қазақстанның еңбек
сіңірген қайраткері

Абай — өз қоғамының шамшырағы, за-
мана сыншысы һәм тамыршысы, әділеттің
ту ұстаушысы, жалынды, от жүректі жыр-
шысы, түзу жол, дұрыс өнеге көрсетуші,
үйретуші тәлімгер. Қалам қайраткерінің
«Қалың елім, қазағым, қайран жұртым»
(1886), «Қартайдық, қайғы ойладық, ұйқы
сергек» (1887), «Қартайдық, қайғы ойладық,
ұлғайды арман» (1886), «Көңілім қайтты
достан да, дұшпаннан да» (1886), «Келдік
талай жерге енді» (1890), «Бөтен елде бар
болса» (1887), «Сабырсыз, арсыз, еріншек»
(1887), «Болыс болдым, мінеки» (1888),
«Мәз болады болысын» (1888), «Бай сейілі»
(1890), «Сәулең болса кеуденде» (1888) және
т.с.с. өлең-жырларында әлеуметтік көзқарас,
психологиялық қайшылық, ұлттық-мәдени,
заманауи, тұрмыстық-шаруашылық
мәселелер суреткерлік тапқырлықпен,
сыншылдықпен өрнектеледі, ойшылдықпен

«Нация без совести — это нация без души.

Нация без души — это нация обреченная на гибель».

Уинстон Черчилль

сәулеленеді, тереңдікпен нысанаға дөп
түседі, шыншылдығымен қабылданады.
Мұның төркіні — ойшыл ақынның әлеуметтік
тәртіп, әкімшілік пен заң негіздерінен терең,
жан-жақты білімі болуы (өзімен рухтас
ғұлама, ұлы шайыр Жүсіп Баласағұнның
«Адам ісін бар біліммен бастаса, Ол іс кетер
тілегімен астаса. ...Тілі өткір қылыштан
да қиып өтер, Жінішке ой орамы қылдан
бетер» дегеніндей), саяси, этикалық, эстетикалық
ұстанымының артықшылығы, өмір жолындағы,
тағдыр талқысындағы, даналық болмысындағы
бай да байтақ тәжірибесі орасан қисапсыз көркемдік,
пәлсапалық құндылықтар әлемін тудыруға
шексіз мүмкіндік берген.

Құбақандай «жүз құбылған, жүзі күйгір»
тұрлаусыз, жүгенсіз, қотыр сөздерге үйір
көрсөкыр, көбік ауыз, өсектеуді, ғайбаттауды,
судай сапырғыш, қотарғыш, жампақтаған
жарамсақ, жылпылдақ антұрғандардың,
найсаптардың, лағнет атқандардың кескін-
келбетін келісті ыспаттайды. Мұндай оспа-
дарлықты сол бір қоғамның айнасындай
«Бөтен елде бар болса» өлеңінде былайша
баяндалады:

...Татулықты бұрынғы
Не қылып ол ойласын?
Ашып берер жауына,
Өзі көрген қоймасын.
Ескі досын көргенде,
Есебі жоқ ант ішіп,
Аруақ, құдай айтысып,
Сыр алғалы айттым деп,
Жауынды алдап қайттым деп,
Құдайдан қорықпай, антұрған,
Иман жүзін тоздырар.

Амалдап, алдап, азғындықпен, арам-
дықпен тіршілік ететін, «ауыр мен жеңілдің

Қу старшын, аш билер
Аз жүрегін жалғайды...

...Қызығы кеткен ел бағып,
Қисыны кеткен сөз бағып,
Ендігі атқа мінгендер

Күнде ертеңге талмайды, — деп, «елмін
деген салты бар» болса да, «ел нұсқасының»
омыртқасы үзілгенін қанын сорғалатып
солқылдата жазады.

Ойы ұшықыр, әр нәрсені, әр құбылысты
сарабалдықпен саралайтын Абай қамысты
бос ұстасаң, қолыңды кесетінін, қасыңды
бос ұстасаң, төбенді тесетінін анық түсініп,
поэзия тілінде олардың жымьсы, зымиян
іс-әрекеттерін «қисынымен қызықты» ғып
өріп, гөй-гөйлетте сөйлетті.

«Қалың елім, қазағым, қайран жұртым»
дейтін зарлы толғауында «елдің сиқын»
ондырмай кетірген құртша құжынаған, «пыш-
пыштаған» «өңкей қыртын», «өңкей қикым»,
«байғұс қылпындарды» өткір тілмен шенеп,
замана жапыранын жүрек айнырлықтай ғып
суреттейді.

Абайдың түпкі мақсаты — М.Әуезовше
айтқанда, «елдің мінезін түзеу». Мына бір
шумағында Абайдың өмірден түңілген, бір
басын қайғы бұлты бүркеп тастағандай. За-
дында, «ол бұрынғы зардың сарқыты емес, өз
жүрегіндегі сырын айтқан сыршылықтың
сарыны. Бұл да — Абай өлеңіндегі жаңа
түрдің бірі. ...Абай өлеңіндегі беттеген
бағыт, құлаққа естілген сарын ненің сарыны
екені байқалады. Ол — ашық тілек, айқын
ұғымның, здоровый реализмнің сарыны» деп
жазады ұлы абайтанушы.

Расында да, Абай ойларының көр-
кемдік-эмоционалдық, психологиялық,
интеллектуалдық мазмұны өте-мөте күшті,
жойқын, алапат.

— жақсысы, Ерген ел бейне нөл» деп сипат-
тайды. Көркемдік те, көрегендік те, өмірлік
те тәжірибесі ағыл-тегіл Абай тілдік, стильдік
тапқырлықтарға, қарама-қарсы мәнді ұғым-
пайымдауларды салыстырып, тұжырымды
түйін жасауға, пікір түйюге, қысқасы, ұлттық
поэтикада жанаша, тосын шендестіру тәсілін
өнерпаздықпен қолданады да, деректі
жаңа ұғымдар туындауы («Сәулең болса
кеуденде» — «Егер сәулең болса»; «Берекелі
болса ел» — «Берекесі кеткен ел»).

Сәулең болса кеуденде,
Мына сөзге көңілің бөл.
Егер сәулең болмаса,
Мейлің тіріл, мейлің өл.
Танымассың, көрмессің,
Қаптаған соң көзді шөл.
Имамсыздық намазда —
Қызылбастың салған жол.
Көп шуылдық не табар,
Билемесе бір кемел?

Берекелі болса ел —
Жағасы жайлау ол бір көл.
Жапырағы жайқалып,
Бұлғақтайды соқса жел.
Жан-жағынан күркіреп,
Құйып жатса аққан сел,
Оның малы өзгеден
Өзгеше боп өсер тел.
Берекесі кеткен ел —
Суы ашыған батпақ көл.
Құс қанқылдап, жағалап,
Сулай алмас жазғы төл.
Оның суын ішкен мал
Тышқақ тиіп, аспас бел.
Көл деп оны кім жайлар,
Суы құрсын, ол — бір шөл.
Единица — жақсысы,
Ерген елі бейне нөл.
Единица нөлсіз-ақ
Өз басындық болар сол.
Единица кеткенде,
Не болады өңкей нөл?
Берекенді қашырма,
Ел тыныш болса, жақсы сол.

Рас сөзге таласып,
Ақжем болма, жаным, кел!
Бұл жерде он үш ғасырлық түркілік дәстүр де жанартылған. Мысалы, Құлтегін ескерткішінде: «Бір кісі жаңылса (хан, ел басы), ұрпағына (ұрпағының ұрпағына) дейін зардап шегеміз» дейтін афоризм тасқа қашалып жазылған. Жүсіп Баласағұн:

Ессіз басшы билесе – ел-жұрт шөгеді,
Ел азады, халық азап шегеді.
Ел билеуші есті болса, білімді, –
Береуе орнап, елге нұрын себеді.
Білімді адам көтереді ықты,
Білімсіз жан бықсыған от сияқты.
Ел бақыты – осындай бек бастаса,
Бек бақыты – елі теріс баспаса [39].

От ауызды, орақ тілді, қыран жүректі
Абайдың ақындық тұлғасы «Бай сейілі»
дейтін өлеңінде өзгеше қуат-сипаттармен
көрініс тапқан. Турашылдықтың, әділдіктің,
сыни көзқарастың жемісіндей. Түңілдіріп,
жер күңіретіп, шошындырып айтады. «Елде
жақсы қалмады», «Қағып, елін қармады» дей
келіп:

Танымадық,
Жарымадық,
Жақсыға бір іргелі.
Қолына алып,
Пәле салып,
Андығаны өз елі.
Я болмаса бұл ойын әрі қарап өрістетіп:
Ел де жаман,
Ер де жаман,

Қоғам денесіндегі сыздауықтарды, адам бойындағы пәлекеттерді өткірлікпен түйреп, от түкіріп, от шайнап жайратып тастайды, тудалқаша сілкеді. Бұл оның турашылдық, әділеттік, қайраткерлік, әлеуметшілдік туа бітті табиғатынан, от мінезді рухынан Абайтану ілімінің білгірі Мұхтар Әуезов Абайдың ақындық өнерінің осы бір таңғажайып ерекшелігін көрегендікпен көрсеткенді. «...Абайдың өзіндік, даралық ерекшелігі – адамдық, әлеуметтік туратқын және шыншыл бітімі» – ... ол Лермонтовтың жеңісінде немесе Некрасов, Салтыков-Щедриндер дәстүрінде қоғамдық жаманшылық маскаралықтарды туралап шаншады. Басқа соғып, көзге шұқып отырып айтуды ақынның айқын жолы деп біледі. ...Добролюбов үгіттеген жол бойынша ызалы шабытпен, тура шабуылмен «түңлігін ұшыра соғып» айту керек деп ұғынады» [32,119].

1....Абүйір, атақ сол жанда,
Кімді көп жұрт мақтаса.
Ол мақтаудан не пайда,
Көп мақтауын таппаса?

175 ЖЫЛ

және ҚОҒАМЫ

Андығаны өз елі.
Елде сыяз,
Ойда ояз
Онбай-ақ түр әр түрі
деп, бірлік пен ерліктің азып-тозғанын,
«пейілі шикі, ақылы күйкі», жұрттың кейпін бедерлейді.

Әсіресе, ұлықтардың өз елін шырғауықша шырқап андуы, аяғын қия бастырмауы, іс-қазғабастылық, рейтинг, платонус, видеокамера, үйме-жүйме битше өрген іске кедергі, бірін-бірі қайталайтын орындаушы-қызметкерлер ғой, дәлелсіз сөз жүгірту сияқты әдепсіз қылықтары) өткір әжуаланып әшкереленген.

Абайдың осы бір тотияйындай ұғтты сөзінің әсері болу керек, ұлт көсемі Әлихан Бөкейхан: «Жұрт ғаділ болмай, жұрт ісі ілгері баспайды, өзіне-өзі қасқыра шауып отырған жұртта оқу, шеберлік болмайды» депті [40].

Алаш көшбасшысының Абай сөзін әрі қарай жандандырып жаңғыртуының жөні былай: Петербургте 1903 жылы жарияланған «Россия. Толық географиялық сипаттама» дейтін көптомдықтың 18-томы Ұлы дала тарихына арналған. Осындағы «Қырғыз аймағының территория бойынша орналасу тәртібі және оның этнографиялық құрамы, тұрмысы мен мәдениеті» тарауында Абайды қазақтың жаңа жазба әдебиетінің негіздеушісі екенін айтып: «Енді поэзиядағы жаңа ағымның өкілі ретінде Құнанбаевты – формасы жағынан айрықша және мазмұны тұрғысынан арынды көптеген өлеңдердің авторы деп атауға болады. Осы автор «Евгений Онегин» және Лермонтовтың өлеңдерін жақсы аударған, сондықтан да Семей әншілерінің аузынан «Татьянаның хаты» атты өлеңін тыңдауға болады». Бұл – тарихи әдебиеттегі Абай туралы бірінші сөз еді.

Абай азу тісі балғадай сегіз қырлы семсер сөздің шебері. Көздеген нысанасына құралайды көзге ататын хас мергендей дәл тигізеді, тотияйындай ойып түсіреді.

Көп тәңрі атқан мақтай ма,
Ол тәңрі атқан болмаса?
Жоқты-барды шатпай ма,
Көптің өзі онбаса?

Мақтау – жел сөз жанға қас,
Қошеметшіл шығарған.
Бір мақтаса боқтамас
Ел табылса, құмарлан.

Жұрттың бәрі сөз сатқан,
Сатып алып не керек?
Екі сөзді тәңрі атқан –
Шыр айналған дөңгелек.
(«Не іздейсің, көңілім, не іздейсің?»).

2. Ғылым да жоқ, ми да жоқ,
Даладағы аңдарсың.
(«Өзгеге, көңілім, тоярсын»).

3. Өзін жалғыз, надан көп,
Ұқтырасың сен не деп,
Әулекі, арсыз елге енді?
(«Келдік талай жерге енді»).

Абайдың индивидуалдық-авторлық көзқарасы, заманды, қауымды түсінуі, ой күшімен, жүрек теренімен, зейін-зердесімен бағалауы да бөлек. Ол қара дауылға қарсы ұшқан қырандай, оттан, судан қайтпайтын көзсіз батырдай, қара балтадай қайраулы қара нарынның өзі. Мұхтар Әуезовтың «Абай өз заманының ішінде өз қайратына сенген өршілдікпен құлаштайды» дегені қаны сорғалаған шын сөз, шын баға. Бұнысына мына өлеңді айғақ етуге болады:

Талай сөз бұдан бұрын көп айтқамын
Түбін ойлап, уайым жеп айтқамын.
Ақылдылар арланып ұялған соң,
Ойланып түзеле ме деп айтқамын.
Әрбір істің, әрбір сөздің түпкі себебі мен
салдарын артықша түсінеді де, қара терге,
қып-қызыл бейнетке тап боларын білсе де,
ел келешегі үшін ел сөзін, ердің сөзін шегелеп
айтады. Арланбайды, жалындайды.

Мұнан әрі әділ сот жасайды. Замана мешеулігін, жұртының нәуетектігін әшкерелеп, «түзу жолға» түсуін қалайды.
Қазақтың өзге жұрттан сөзі ұзын,
Кірінін бірі шапшаң ұқпас сөзін.
Біздің жасы, жүректің қаныменен
Ерітуге болмайды іште мұзын.

Жұрттым-ай, шалқақтамай сөзге түсін,
Ойланшы, сыртын қойып, сөздің ішін.
Ыржаңдамай тындасаң нең кетеді,
Шығарған сөз емес қой әңгіме үшін.

Адасып алаңдама жол таба алмай,
Берірек түзу жолға шық қамалмай.
Не ғылым жоқ, немесе еңбек те жоқ,
Ең болмаса кеттің ғой мал баға алмай.
«Біреудің кісісі өлсе, қаралы – ол» дейтін
өлеңінде:

Көп топта сөз танырлық кісі де аз-ақ,
Ондай жерде сөз айтып болма мазак.
Біреуі олай, біреуі бұлай қарап,
Түгел сөзді тындауға жоқ қой қазақ, –
деп, сөз қаһарын жанбырша жаудырып,
қыранша шүйлігеді. Әрбір сөзінің динамизмі,
драматизмі, ішкі шамырқанған серпін-қуаты,
мағынасы, ішкі логикасы мейлінше ала-
бөтен. «Жаманға айтқаның тамға сөйлеген-
мен бірдей» деп меселі қайтпайды, мысы
құрымайды, қайта «Оян, қазақ» деп дабыл-
датады.

Абай отаршылдықтың қамытын мықтап киген қазақ жұртын қайғы-шерін қара жерді қайыстыра айтпаса да, терең ишаратпен, астарлап-түспалдап, мысқалдап жеткізген. «Сегіз аяқта» мынадай жолдар бар:

Өтірік, ұрлық,
Өкімет зорлық,
Құрысын, көзің ашылмас.
«Өкімет зорлық құрысын, көзің ашылмас» дейтін бір ғана зілді, сесті сөйлемнің өзі отарлық езгінің қан-қасап қорлығын паш етеді. XIX ғасырдың толық шындығын білу үшін Ахмет Байтұрсынұлының «Қоңсылық жайында» дейтін көсем сөзіне де құлақ қойған дұрыс болады деп санаймын.

«Қазақ жерінің тұтқасының екі ұшы екі

қолда: бір ұшы қазақта, екінші ұшы орыста. Әдіс қылған жағы ауыстырып алып жатыр, бос ұстаған жағы айырылып қалып жатыр. Жерді қолында қатты ұстау, бос ұстау қазақтың өздерінен. Оған біз не істейміз?

Қазақ жері қазақтан кетпес еді, қазақ жері қазақтан кетпесіне іс қылсаңдар. Жерін алдыруға болмаса, алдырмасқа іс қылған қазақ жоқ: Әркім өз жерін ғана ойлайды, өз басының ғана қамын ойлап, өз пайдасын ғана көздеп іс қыламы, жұрт пайдасы мен залалына тіпті қарамайды. Жұрт жері кетпесе, менің де жерім кетпес, жұрт жерден айырылса мен де жерден айырыламын ғой деп ешкім де ойламайды. Сондықтан жұрт үстіндегі, көп ортасындағы жер ғой деп сатып, пайдаланып қалайын деп ойлайды. Мұжықты қазақ жеріне үйір қылып, қонсы қондырған әуелде де осылай ойлағандық еді, осы күнде де сол ой қалған жоқ.

Қазақ жеріне мұжықтарды шақырып кіргізген үкіметтен бұрын қазақтардың өздері емес пе? Қазақты бағып тұрған хакімдердің көбі келген мұжықтарды орнықтырмай, көшіргендері де болған. Дала уалаятының генерал-губернаторы Колпаковский қазақ жері өздеріне де тар, мал жаюға жер жетпеген соң, қазақ орыстардан хәм Тобыл губерниясындағы орыс жерлерін жалдап, мал жайып отыр деп көрсеткен. Бірақ қазақтардың өздері келген мұжықтарға жерін беріп, құшағын да жайып, қойнын ашып, қабыл алып, отырған соң, Колпаковскийдің қазақ жерін қорғап, қызғанғаны босқа қалған. 1882 жылы Жалғызкөл деген жерге түскен қалың қысырғыз отырғыш деп Колпаковский көшірмесін, 1888 жылғы 17 наурызда шыққан генерал-губернатордың бұйрығында Семей облысында еш жерде мұжықтар қала салушы болмасын деген.

Бұл бұйрықтардың бәрі де орнына келмей, құр қағаз бетінде қалды. Өйткені, мұжықтарға жер керек болды. Жұрт қамын ойлайтын қазақтың бас адамдарына жұрт пайдасынан гөрі өз пайдалары жақынырақ болды. Жұртқа келер залалға қарамай өздерінің жер сатып, байып алғанын артық көрді. Бір жағынан хакімдер қазақ жерін қорып, бұйрық шығарып жатқанында, бір жағынан мұжықтар мен қазақтар хакімдерден жасырын, жерді бірі сатып, бірі алып жатты...» «Қазақ» газеті №34, 1913 жыл 16 қазан.

Қазақтың тура өзіне, жерінің тағдырына қатысты. Қай заманда болмасын қазақтың алдынан шығатын мәселе бұл.

Абайдың әлеуметтік қызметі – елді дұрыс жолға, түзу жолға түсіру, ұғындырып түсіндіру әрі қоғам дертін, сырқатын ашық айыптау еді. Ата-бабаларының «дұшпан күлдіріп айтады, дос жылатып айтады» дегенін ақындық ұстанамы екен ердің өзі еді. «Біреудің кісісі өлсе, қаралы – ол» дегенінде найзағайдың отындай жайпайтын наркескендей өткір «Түгел сөзді тындауға жоқ қой қазақ» десе, «Көңілім қайтты достан да, дұшпаннан да» өлеңінде «Ала жылан, аш бақа күпілдектерді» «Не пайда, не залалды біле алмай жүргендерді» әшкерелесе, «Байлар жүр жиған малын қосалатып» өлеңінде: «Жаны аяулы жасыға қосамын деп, Әркім бір ит сақтап жүр ырылдағып» деп шындықты шырқыратып, міндерін бадырайтып айтса, «Бір дәурен кемді күнге бозбалалық» өлеңінде: «Жарлылық, жалыншты жалтан көздік, Сүйкімі, икемі жоқ шалдуарлықты» шенесе, «Қартайдық, қайғы ойладық, ұйқы серке» өлеңінде:

Наданға арам ақылды құлаққа ілмек,
Бұл сөзден ертегіні тез үйренбек.
Рас сөздің кім білер қасиетін?
Ақылсыз шынға сенбей, жоққа сенбек.
Я болмаса:
Ел бұзылса, табады шайтан өрнек,
Періште төменшіктеп, қайғы жемек.
Өзімнің иттігімнен болды демей,
Женді ғой деп шайтанға бөлек көмек, –
деп, мыңи аузына түскендерді «қабаған итше өшіккендерді, қара қарғаша шулағандарды» сөз қамшысымен сілейтеді.

Осы ретте орыс ақыны Александр Блоктың:

Россия, нищая Россия,
Мне избы серые твои
Твои мне песни ветровые –
Как слезы первые любви, – дейтін лебізі ойға оралады.

ВОЗ считает, что вспышка «неизвестной» пневмонии в Казахстане является новой формой коронавируса. По мнению исполнительного директора программы ВОЗ по ЧС в области здравоохранения Майкла Райана, имеющиеся случаи «были просто не правильно диагностированы». Получается, из-за неправильной диагностики было неправильное лечение и такое большое количество умерших?!

РК: «НЕИЗВЕСТНАЯ» ПНЕВМОНИЯ – ЭТО ТОТ ЖЕ COVID-19!

НЕИЗВЕСТНЫЕ ПУТИ РАСПРОСТРАНЕНИЯ COVID-19

До сих пор не исследованы пути заражения COVID-19, до конца не сведены воедино многие симптомы заболевания от этого вируса, механизм заражения в человеческом организме, последствия этой болезни и т.д.

Например, известная алматинская врач высшей категории М. заявила, что **коронавирус попадает не в легкие, а в кишечник, из него попадает в кровь и вызывает ее загустение – это приводит к образованию тромб, что вызывает пневмонию. По ее мнению, данная пневмония – это проявление и последнее следствие коронавируса. Такой путь COVID-19 в организме человека меняет общую картину заболевания и его лечения. У нас же нередко лечат как «обычную» пневмонию (воспаление легких).**

Поэтому неожиданные проблемы в работе желудочно-кишечного тракта (ЖКТ) должны насторожить, чтобы проверить ...легкие. Так случилось с моим родственником: у него была потеря аппетита, боли в области живота, общая слабость без повышения температуры и кашля в течение 10 дней. Его лечили от заболевания ЖКТ, пока по его настоянию не сделали рентген грудной клетки, по которому диагностировали пневмонию.

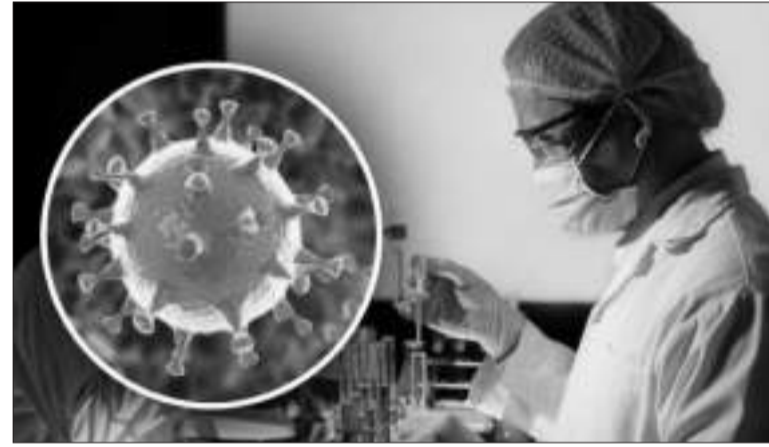
Исследования китайских и европейских врачей подтверждают прямую связь КВИ с кишечником. Доказано, что **вирус содержится в фекалиях носителя, поэтому любой контакт с ними может способствовать проникновению инфекции в организм человека.** Кроме того, вирус может быть обнаружен в стуле человека еще долго после того, как респираторные симптомы были устранены.

Это говорит о том, что вирус также может распространяться посредством т. н. «фекально-оральной передачи», кишечник может выступать прямым каналом передачи частиц вируса. Через кишечник коронавирус может попадать в сточные виды и распространяться, не говоря об общественных туалетах.

В китайском Гуанчжоу исследовали 745 детей из семей, где фиксировались случаи заражения COVID-19. Выяснилось, что всего 10 (1,3%) были инфицированы. При этом ни у одного из них не было серьезных симптомов. Выяснили, что носителями дети могут довольно долго: после выздоровления маски из горла и носа показывали отсутствие КВИ, а вот анализ кала выдавал, что вирус все еще в организме.

Именно в тонкой кишке происходит всасывание большинства лекарственных веществ, ядов, токсинов и ксенобиотиков при их пероральном введении, здесь же происходит и всасывание продуктов переваривания в кровеносные и лимфатические капилляры. Почти у половины пациентов с COVID-19 наблюдаются проблемы с пищеварением, в том числе диарея и анорексия.

«В частности, наши наблюдения показали, что у многих пациентов с COVID-19 болезнь начинается с диареи, анорексии и тошноты, не обязательно с респираторных симптомов», – отмечают китайские исследователи. У 48,5% пациентов на момент поступления в больницу наблюдался как минимум один симптом, связанный с пищеварением. Почти у всех проблемы с пищеварительной си-

стемой появились одновременно с респираторными симптомами, но нескольких человек беспокоила лишь диарея, а лихорадки или кашля у них не было («Не слезают с унитазов: выявлены новые симптомы коронавируса»).

Ученые подчеркивают, что у пациентов не было проблем с почками и печенью, патологий органов пищеварения у них также не наблюдалось – можно сделать вывод, что желудочно-кишечные симптомы были вызваны именно вирусом.

Вирус, возможно, влияет на состав микрофлоры кишечника. К тому же микробиом легких и ЖКТ тесно связан (это называется кишечно-легочной осью). Известно, что большинством зараженных практически не испытывают основные симптомы COVID-19.

КОРОНАВИРУС – ЭТО ЗАБОЛЕВАНИЕ КРОВИ

Группа британских ученых в больничных условиях исследовала, как КВИ изменяет кровь пациентов, делая ее более густой. А густеющая кровь ведет к образо-

ванию тромбов, что подтверждает выводы врача М. из Алматы. Такие изменения в крови происходят в результате сильного воспаления легких, которое является реакцией организма на вирус. «У тяжелобольных пациентов мы наблюдаем выброс в кровь химических веществ, которые активируют образование тромбов», – поясняет профессор Ария. Уже ведутся клинические испытания оптимальной дозы медикаментов, разжижающих кровь, которую можно будет применять повсеместно (Британские медики: у трети пациентов с коронавирусом наблюдается опасный тромбоз. <https://www.bbc.com/russian/news-52693410>).

В этом исследовании есть неточность: «Такие изменения в крови происходят в результате сильного воспаления легких». Скорее, вирус из кишечника попа-

дает в кровь и вызывает ее загустение – это приводит к образованию тромб. Такая «ковидная» кровь вызывает закупорку кровеносных сосудов в альвеолах до рубцевания легочной ткани. При «обычной» пневмонии альвеолы заполняются гноем и жидкостью.

Т.е. заражение КВИ идет не через дыхательную систему, он развивается в крови, и отдельные характерные его особенности можно выявить без тестов и анализов. Поэтому неожиданные проблемы в работе ЖКТ, а также тяжесть в голове, непривычная утомляемость, боль в суставах, непривычные «движения» в области сердца, судороги в мышцах и др. должны насторожить и принять профилактические меры.

Коронавирус – это заболевание крови: течение заболевания связано со свертываемостью крови; повышенный сахар в крови удваивает вероятность смерти от КВИ. Даже группа крови связана с ходом этой болезни.

Главная среда размножения и обитаниями этого вируса – кишечник, через который он попадает в кровь, где и развивается.

Когда ему не хватает питания, вирус размножается в альвеолах – так начинается пневмония.

Такой путь вируса означает, что анализ ректальных мазков и образцов кала может дополнить традиционные подходы к тестированию, и контрольной проверкой на вирус могут быть не мазки из горла и носа, а анализ стула. Этот тест можно добавить в анализ крови без ранней стадии развития болезни. У нас в лабораториях можно сделать развернутый анализ крови, и, возможно, специалисты смогут определить изменения крови по ее характеристикам и определить вирус в крови.

Кроме этого есть и экспрестесты, для анализа которых берут кровь из пальца. В данном тесте определяется наличие антител, которые могут сообщить о текущей или уже перенесенной болезни человека.

«НЕИЗВЕСТНАЯ» ПНЕВМОНИЯ – ЭТО ПОСЛЕДСТВИЕ COVID-19

По этой причине большая связь КВИ с заболеваниями сердечно-сосудистой системы, случаями обширного инсульта, инфаркта – причем у относительно молодых людей (до 50 лет), без других явных выраженных симптомов Covid-19. Скорее всего, коронавирус спровоцировал у них образование тромбов в крупных сосудах, что в итоге и привело к острому нарушению мозгового кровообращения.

Правда, исследователи предполагают, что вирусные частицы в головной мозг попадают из дыхательных путей через обонятельные рецепторы в носу. Нет, они попадают туда с «ковидной» кровью.

Ученые Цюрихского университета, изучив ткани скончавшихся ковид-позитивных пациентов, пришли к сенсационным выводам: болезнь Covid-19 является не просто вирусной пневмонией, а системным воспалением сосудов. Это объясняет, почему она вызывает так много сердечнососудистых проблем и поражение жизненно важных органов. Первые пациенты страдали в основном от пневмонии, которую было трудно лечить, указано в пресс-релизе Университетской больницы Цюриха (USZ) (<https://news.myseldon.com/ru/news/index/228190847>).

Врачи обнаружили все больше случаев сердечнососудистых заболеваний и полиорганной недостаточности без видимой связи с пневмонией. Они исследовали

образцы тканей умерших пациентов с помощью микроскопа и обнаружили, что воспаление затронуло эндотелий – внутреннюю оболочку кровеносных сосудов различных органов, где вирус убивал клетки, а затем пораженные ткани и органы.

Исследователи USZ пришли к выводу, что вирус атакует иммунную систему не через легкие, а непосредственно рецепторы ACE2, присутствующими в эндотелии, которые теряют свою защитную функцию. «COVID-19 может воздействовать на кровеносные сосуды всех органов», – считает Франк Рушичка, директор кардиологической клиники USZ, который теперь предлагает назвать эту клиническую картину «COVID-эндотелиитом».

Т.е. это – системное воспаление кровеносных сосудов, которое может поражать сердце, мозг, легкие, почки и пищеварительный тракт. Если эндотелий молодых пациентов защищает себя хорошо, это не так у групп риска, страдающих гипертонией, диабетом и сердечнососудистыми заболеваниями.

Казахстан «засветился» не только рекордом по заражаемости, но и вспышкой «неизвестной» пневмонии, о которой заговорили у нас, в Китае, а ВОЗ считает, что вспышка пневмонии в РК, скорее всего, является Covid-19.

В РК данные по заболеваемости и смертности от Covid-19 и пневмонии рассматриваются отдельно – это неверная практика, потому что нынешняя пневмония – это последствие коронавируса это ковидная пневмония. Не говоря о других последствиях – о заболеваниях сердечнососудистой системы и др.

У нас стационарные случаи внебольничной пневмонии лечатся антибактериальной терапией, но в эту терапию включены противовирусные, гормональные препараты, антикоагулянты, которых в этом протоколе нет. Они есть в протоколе лечения КВИ – при внебольничной пневмонии не должно быть антивирусных препаратов.

Министр здравоохранения РК Алексей Цой на днях заявил, что из 57 тыс. случаев пневмонии за последнюю неделю есть **«вирусные пневмонии неуточненные, которые имеют схожее течение с коронавирусом, их количество равно 39 702 случаев».**

В июне этого года рост смертности от пневмонии вырос и составил 628 человек, показатели заболеваемости пневмонией за первую половину этого года в сравнении с полугодием 2019-го выросли на 55%. А от коронавируса на 16 июля зарегистрировано 375 случаев с летальным исходом.

В эту статистику не вошли летальные случаи от вспышки пневмонии, которые смело можно назвать атипичной пневмонией, вызванной Covid-19. Этот факт необходимо признать. Их надо классифицировать как коронавирусную пневмонию. Эти данные надо объединить – это КВИ.

Это официальная информация, а на деле количество умерших значительно больше: достаточно зайти в социальные сети, чтобы оценить масштаб катастрофы – сводки как фронтовые – одни некрологи.

Ответы на вопросы: как относиться к заявлению Путина о «полученных в подарок соседями русских землях» в результате развала СССР и почему Россия может или не может аннексировать часть территории Казахстана.

Для этого нужно, прежде всего, окончательно и ясно понять без налёта пропаганды, вколавшейся в наши головы десятилетиями в СССР, что же такое было СССР на самом деле.

Генеалогия, корни данного Союза раскрываются в выпущенной в прошлом году Досымом Сатпаевым книге Мустафы Шокая «Туркестан под властью Советов». Там понятно, почему так ненавидела Шокая Москва и что голодомор казахов (и украинцев) был все-таки не ошибкой Москвы, а целенаправленной политикой. Вы также поймете, откуда в Конституции СССР была заложена статья о праве выхода любой республики из состава СССР (о чем как раз не упоминает Путин).

ПОЧЕМУ РОССИЯ НЕ МОЖЕТ АННЕКСИРОВАТЬ ЧАСТЬ ТЕРРИТОРИИ КАЗАХСТАНА

Суть вопроса проста на самом деле, если посмотреть на историю чуть дальше, то есть в Царскую имперскую Россию и деятельность Владимира Ленина.

Мустафа Шокай упоминает, что Ленин уговаривал его купить тысячу патефонов с грампластинками его революционных речей и крутить в степи среди казахов, в то время крупнейшего этноса, составлявшего 60% населения всей Центральной Азии и самой мощной тогда этнической центростремительной силы. «Поддержите, мы вместе свергнем царя и взамен вы получите независимость», — говорил Ленин Шокаю. Шокай согласился и развернул борьбу за независимость. Соответственно, после свержения царизма создал независимую Туркестанскую республику.

Однако Ленин, получив власть в России, решил сохранить колонию и, по сути, обманув Шокаю, разгромил Туркестанскую республику. Однако в тот период Москва была еще слаба, и воссоздать колониализм в прежнем виде заново, конечно, не могла. Гений Ленина в предложении административного обмана, через альтернативный вариант — создание «Союза советских социалистических республик». Вчитайтесь еще раз в это словосочетание СССР, и вы поймете ее настоящий смысл.

Колонии не боролись за коммунизм, они боролись естественно, за свою независимость, но им подложили свинью в виде независимости вместе с высокой идеей наднационального, всеобщего равенства, что «возможно только в союзе против остальных империалистов». В общем, продали идею.

Надо понять контекст того периода. Как гарантию того, что беспокоиться тут не о чем и колонизированные ранее народы всегда смогут стать независимыми, в основной закон СССР Ленин внес статью о праве в любой момент в будущем любой республике выйти из состава СССР. Этот шаг позволил привлечь часть элиты колоний, купившейся на эту приманку.

Очередной обман, ибо позже, после того как СССР окреп, вся элита была в 30-х годах расстреляна, колонизированные народы были обезглавлены и обескровлены. Москва полностью восстановила контроль над колониями. Восстановлению движения за

независимость потребовалось еще 2-3 поколения, что и объясняет, почему колонии российской империи освободились на тридцать лет позже, чем арабские, азиатские и африканские страны.

Поэтому сейчас говорить об исконных русских землях в рамках СССР так же глупо, как говорить об исконно английских землях в Индии или исконно французских в Африке.

Еще раз, чтобы убрать осколки советской пропаганды, мы никогда не присоединились к России, а были захвачены ею с целью колонизации, также как Англия, Франция и другие европейские державы захватывали остальные слабые в военном отношении страны мира.

Развал СССР в 1991 году — это следующая волна после освобождения от колониализма третьим миром в 1946-1960-х годах в Индии, Арабском мире, Азии и в Африке. Последняя волна, а может и нет. Вопрос тут как раз к России с ее сохраняющимися колониями в лице Татарстана, Башкирии, Кавказа, Якутии и др. И отвечает Путину на его же собственный вопрос, где все-таки исконные русские земли.

Будем же честны перед историей. Я ни к чему не призываю, просто для многих, наверное, все написанное тут еще может резать слух непривычностью, но не с точки зрения исторических событий.

Будущее поэтому более обсуждаемо и актуально в рамках самой нынешней России и ее сегодняшней национальной политики — насколько успешно далее Москва будет продолжать политику этнической ассимиляции других народов, где-то военным образом, как в Чечне или Дагестане, или языковым административным вытеснением и пр.

Вопрос: насколько могут пострадать нынешние соседи России от ее военного вмешательства?

Ответ тут кроется в факте, почему Казахстану на самом деле удалось до сих пор сохранить территориальную целостность, чего, к сожалению, не произошло и столь трагична участь Украины, Молдовы, Азербайджана, Грузии...

Надо понимать следующее — Казахстан действительно важен для России, и не просто из-за самой длинной сухопутной границы

в мире (Россия может позволить закрыть ее на замок). Но просто эта граница, если ее закрыть, перекроет ее не только от Казахстана, но от всей Центральной Азии — у России нет другого прямого территориального доступа к Таджикистану, Узбекистану, Кыргызстану (ставшему ее стратегическим сателлитом) и Туркменистану и далее на юг. Туда нет другой дороги, кроме как через казахов.

Второе — у нас Байконур, который Россия также не может позволить себе потерять — это важнейший ее военный объект, и с нынешней милитаризацией космоса важность Байконура для России не упадет. И третье — все нефтегазопроводы из Центральной Азии также идут через...Атырау. Это дешевые огромные энергоресурсы, которые высвобождают России свои нефть и газ, чтобы продавать их втроедорога Европе.

Это и есть три столпа геополитики, почему Казахстан так важен России и которые мы никогда не должны забывать. Они служат основой для нас, для установления равноправных экономических, а не политически ассиметричных отношений. Это выгодно и устойчиво для обеих наших стран, и именно такое будущее, только такой возможный вектор есть у наших взаимоотношений.

Мы геополитически — не Украина (Украина была бы также важна как Казахстан, если бы лежала от Черного моря до Балтийского), и Россия это прекрасно

понимает. И именно поэтому у нас не заезжали танки.

Есть еще и четвертый новый фактор и растущий в своей важности игрок в регионе — это Китай. Именно Китай (а не США) начинает через проведение своей политики единого пояса играть балансирующую российскую гегемонию и стабилизирующую роль в Казахстане. Китаю хаос в Центральной Азии не нужен. У него тут трубопроводы, ему нужны вмечаемые тюркские правительств, с которыми можно договариваться, и они не будут поддерживать уйгурский сепаратизм.

Как-то так к вопросу о текущей политической ситуации, и исходя из чего, наверное, стоит относиться к словам Путина как к пропагандистскому блефу, рассчитанному больше на внутреннюю аудиторию.

НЕМНОГО О США

Вообще, чем отличается США (в худшую сторону) от Европы? Это тем, что в Европе вас воспринимают как нацию, в США понятия национальности почти нет, в основном смотрят через призму расы, и если спрашивать есть ли там расизм, то он очевидно есть.

По сути, мне кажется, что расизм в США подменяет европейский или мировой опыт национализма. Имею в виду, что глупо отрицать фактор учета межнациональных отношений, вообще социальной емкости национальной идентичности, как основы культуры.

Просто в Штатах, видимо, из-за того, что съезжалась солянка национальностей (при том, что нации не исчезли — так же есть сообщества евреев, украинцев, ирландцев, армян и т.д.) больше делятся на расы. В этом и особенность, но в этом и загвоздка — бороться с расизмом в США, мне кажется, даст такие же результаты, как бороться с национализмом в Турции, Англии, Китае... или как было при СССР, но там все равно делились и дрались в туалетах.

Другое дело национальные и соответственно расовые отличия, которые, как полагаю, имеют место быть и отрицать их как бы глупо. Пока не приехал учиться в Нью-Джерси, у меня вообще не было какого-либо восприятия мира через расы. Мне даже нравились негры через призму черной музыки и их говора. Но сразу же, когда я попытался говорить с пришедшим к нам в комнату общежития водопроводчиком с негритянским акцентом, он меня чуть не грохнул по башке гаечным ключом.

Потом нас размнала полиция с моим менеджером в ресторане, где я жарил гамбургеры, потом каждый раз, когда возвращался с Филадельфии, сидел в китайском ресторане и ждал автобус, который должен был прийти на противоположную сторону дороги... Когда он подъезжал, я перебежал дорогу и сел, потому что, если бы перешел раньше и ждал, то там могли «грохнуть». Представьте — одна улица: с одной стороны дороги гордость города чайна-таун — ресторанички, народ гуляет, с другой — негритянский, могут подстрелить.

В общем, мне кажется, проблема расизма, также как и проблема национализма, кроется в культурных и поведенческих нормах и различиях. Есть ли расизм в США? Да есть, также как национализм во всем остальном мире. Сильно, слабо, выражающийся, академически или вульгарно, массово или точно.

Хорошо или плохо это? Не знаю, он как бы просто есть. История стран показывает, что процветают те страны, где национальные отличия не угнетаются, а поддерживаются во имя единой цели процветания страны. Будь то ранняя Османская империя, Испанский Халифат, в какой степени декларативно СССР, сейчас декларативно Китай, теперь США, где-то на этом пути эволюционно по расовому вопросу. С перекосами, конечно.

Біздің дәуірімізге дейінгі екінші ғасырда өмір сүрген қытай тарихшысы Сым Цянь айтыпты дейді: «Өткенін ұмытпаған жұрт өз келешегінің қожасы болады». Бүгінгі қытайлар мен жапондар үлгісі осыған дәлел. Сол қытайдың өзі қаншама рет құлады, қайта бас көтерді, бөлшектенді, қайта бірікті, жеңілді, отарланды, құл болып езілді, бірақ қытай халқы қашанда өзін сақтап қала алды, өйткені өткенін, тарихын, дәстүрін, әдет-ғұрпын, білім-ғылымы мен тілін, мәдениетін жоғалтқан жоқ. Олардың күші де осында!

Қазақтарда өзінің жаратылысын қасқырмен байланыстыратын протоаңыз бар. Тіпті күні кеше ұлы даланың соңғы жырауы Сүйінбай «Берілі менің байрағым» деп жыр төкті. Қазіргі қазақтың болмысы менің көзіме қансырап, жарасын жалап жазып жатқан қасқыр секілді елестейді... Дамудың шыңына шыққан елдерге қарағанда біздің маңдайымызға бұйырған сор – біз өзіміздің өткенімізден, тарихымыздан, ұлттық болмысымыздан қол үзіп қалғандығымыздан болып отыр.

жылдары дүниеге келген, бүгінде тоқсаннан асқан көзі тірі аталарымыз – аттан түскен алғашқы буын ұрпақ. Сол дәуірде колхоздар құрылып, киіз үйлерді қаз-қатар тігіп тастап, арасындағы көшелерге «Сталин», «Голощекин» деп ат қойып, кәмпескеден қалған малды, айдаудан қалған жанды ортаға салып, отырықшы жұрт ретінде қауымдаса бастадық. Астындағы атынан ажыраған халық қолына кетпен алып, жер қазды, бидай септі, ата кәсіпке ден қойып мал да өсірді.

салдарынан екі жарым есе азайып, аталған елдер он есе көбейді. Егер аштық жүрмегенде, біздің бүгінгі санымыз қанша миллион болары бір Құдайға ғана аян!

«Мен қазақпын – мың өліп, мың тірілген...» деп Жұбан ақын айтпақшы, өз тарихында, тіпті жоңғармен болған екі жүз жылдық соғыста мұндай адам айтқысыз ауыр халді қазақ басынан кешіріп көрмеген болатын.

Ашаршылықтың алдын алып, зардабын жоюға болатын ба еді? Әрине! Кәмпескені жеңіл түрде

үрей бар. Осылайша сол жылдары НКВД қызметкерлерінің істеген ісі өз «нәтижесін» берді. Айтпақшы, НКВД қазақты бір-бірінің үстінен арыз жазуға айретті. Жанында бірге жүретін ұйретті. Жанында бірге жүретін әдет таптық. Бұл да бізге Кеңес дәуірінен қалған «мұра».

Осының барлығын бастан кешкен елдің, ұлттық қасиетінен не қалды дейсіз. Қазіргі қазақ қоғамының ала-құлалығы осы тарихи ақтандардан дауласа алады? деп енді бүгін кім сұрап алады?

Ашаршылық кезінде біздің ел екі жарым-үш миллион адамынан өлді, 1 миллион адамынан тірідей айырылды. Бұл туралы деректер әлі бір жүйеге түскен жоқ. Осының салдарынан қазақтың ұлттық болмысына адам айтқысыз орасан зор нұқсан келді.

Мен мұның бәріне орыстың халқы кінәлі деп отырған жоқпын. Коммунистік режим кезінде орыс халқы да біз сияқты сорлы күй кешті. Ресейдің қазба байлығы жағынан әлемдегі ең бай ел бола тұра, соры арылған халқы «шықпа жаным шықпа» деп әзер отыр. Бұл жерде өндірісті ұқсата алмай, халықтың бабын таба алмай отырған жемқорлық жайлаған жүйе кінәлі екендігі рас.

«Елу жылда – ел жана» демекші, соңғы бірнеше онжылдықта тәуелсіздік алып, нарыққа бет бұрдық. Ақша өміріміздегі ең басты құндылыққа айналды. Ар да, адамгершілік те сатылатын болды. Қыздарымыз көшеге шығып тәнін саудалады, ұлдарымыз басбұзар болды. Ұлға тәйт демедік, қызға қырық үйден тыйым салмадық. Қазіргі қазақтың рухани болмысын осылайша алақұйын нарық та зар еңіретті. Біріншіден, Кеңестен мұраға қалған ұлтсыздандудың жемісі – орыстелді қазақтар көбеймесе азайған жоқ. Тіпті олар биліктегі жетекші, басшылық орындарды басып алды. «Орыс ойына келгенін істейдінің» кері келіп жатыр. Екіншіден, тәуелсіздік алғалы бері өсіредіншілдік белең алды. Үшіншіден, бұған қарсы біздің түп тегіміз бен дәстүріміз тәніршілдіктің көрінісі дейтін ағым пайда болды. Ағым емес-ау, бұл бір жағынан біздің түп-түқияннан бергі өмір сүру дәстүріміз де берілді. Біздің қаншалықты Тәңір жаратқан ұрпақ екенімізді алдағы өміріміз көрсете жатар. Бұл күндері әлеуметтік желілерде тәніршілдер мен өсіредіншілдер қызылшеке болып дауласады да жатады. Алайда, атам қазақ Тәңір мен Алланы бір-бірімен төбелестірген бүгінгі күнге дейін алып келген еді.

Қазір Еуропа өздерінің өткенде кім болғанын ДНК тесті арқылы тексеріп жатыр. Қазаққа мұның түкке қажеті жоқ. Біздің шежіреміз бар. Руыңды, нағашы жұртыңда айтсаң болды түп-түқияныңды тауып береді. Түп-түқияның танудың әлемдегі ең тиімді, түсінікті, жүйелі жолы осы. Бұл да болса қазақтың әлем жұршылығы ішінде ғажайып ерекшелігінің бірі.

Қазіргі таңда, қалай дегенмен де бізге ұлттық болмысымыз керек! Біз енді келешектегі қазақтың тарихи дүниетанымын қалпына келтіру жұмыстарын мемлекеттік деңгейде қолға алуымыз керек. Патшалық Ресей одан кейін Кеңес дәуірі қалыптастырған, тәуелсіздік алғалы бері де асқынған осынау дерттен халықты рухани емдеу жолдарын ұйымдастырумен айналыссақ жарар еді.

Нұрлан ӘБДІБЕК

ҚАЗАҚЫ БОЛМЫС ҚАСІРЕТІ

Халқымыз өзінің тарихын жаугершілік замандағы батырлардың ерліктері, билердің, ақылман адамдардың өнеге сөздері арқылы әрдайым жадында тұтқан. Яғни, ақпаратты ауызша таратып, санасында сақтаған ұрпақ ойға жүйрік, аса қабілетті болуы заңдылық еді. Ұрпақ өзінің алдындағы өткен өмірді білуге міндетті болды. Бұл – сол дәуірдегі көшпелі жұрттың идеологиясы. Бұл – бүкіл ұлттың тарихи жады. Патшалық Ресейге бағынғанша осылай өмір сүрдік.

31 мамыр – саяси қуғын-сүргін және ашаршылық құрбандарын еске алу күні болып белгіленді. Жылда мерзімдік баспасөз беттерінде отызыншы жылдардың ойраны туралы мақалалар мен ғалымдардың зерттеу-пайымдары там-тұмдап жарияланып тұрады. Меніңше, саяси қуғын-сүргінді анағұрлым ертерек, орысқа бағынған жылдардан бастағанымыз дұрыс секілді. Сталин заманындағы аштық пен босқыншылық, репрессия – бұл қазақ қауымының саяси өзгеріске түсіп басына күн туған, қудаланған, құрбандыққа шалынған қазақтың басына төнген «ақырзаманның» шарықтау шегі болып табылады.

Ресейдің патша әкімшілігі өз бодандығындағы қазақ жұртын өзіне тиімді жолмен басқару жолын көп іздестірді. Ақыры тапты. Қазақ қоғамының ғасырлар бойы негізгі өзегі болып келген билерді яғни басқарудың билік жүйесін жойды. Кезінде бұған Шокан Уәлиханов өзінің «Сот реформасы туралы жазбалары» атты атакты еңбегінде наразылық білдірген болатын. Билер басқарған жүйе жойылды. Сонымен бірге қара қылды қақ жарған дала демократиясы да келмеске кетті. Билер болыстардың қарамағындағы қолжаулыққа айналды. Қазақ қоғамының күйреуі осыдан басталды. Бұл реформаның ұлтымызға жасалынған саяси соққы екендігіне келісетін шығарсыздар. Бұл – бір. Екінші – Абайдың өлеңіне жүгінілік.

«Болыс болдым, мінеки, Бар малымды шығындап. Түйеде ком, атта жап Қалмады елге тығындап. ... Күштілерім сөз айтса, Бас ізеймін шыбындап...»

Ал, қазақтың төбе биге, жалпы билерге пәре бергені туралы әңгіме естідіңіз бе? Құдай сағтасын! Бұл тарихта болмаған жағдай! Қазақ өзінің тұрмысында ешқашан пәре дегенді білмеген. Ал, Абайдың кезіндегі болыстар уезд басшылары пәрелеп, мал-мүлкін шашып

болыс болып, қалған болыстық мерзімді сол шашылған малдың орнын толтырумен өткізген. Қарап тұрсақ, бүгінгі қазақ қоғамында асқынып тұрған жемқорлықты, яғни коррупцияны бізге Ресей билігі әкеліпті. Мұны бөркіңіздей көріңіз. Коррупцияның жазылмас дертке айналғандығына бүгінде көзі тірі ұрпақ бәріміз куәміз.

Ақ патшаға бағынғаннан кейін қазақтың басына төнген тағы бір қасірет – қазақ өзінің қорғаныс қабілетінен айырылды. Батырлық рухын жоғалтты. Ресей шекараларға бекініс салып, оны өздері қорғады. Қазақ жерін жасу баспасы деп үкі таққан найзауын мал бағатын таяққа айырбастады. Қылыш-семсерін тот басты. Қылышын жалаңдатып Кеңес үкіметі келгенде, мойнына бұғалық түсіп көрмеген шу асау жуасып, өткенін ұмытқан, рухынан айырылған, жүндей түтілген, жемқорлық жайлаған, өзінің елін, жерін қорғай алмайтын жағдайға жеткен әлжуаз халық болып қалыптасып үлгердік.

Тағы бір ойланатын жайт, отызыншы жылдары одақтас республика құрамындағы елдердің ішінде Украина мен Қазақстанда ғана аштық ерекше қарқынды болды. Әлихан бастаған Алаш қайраткерлері өзінше шаңырақ көтеруді мақсат еткен болатын. Кремль әрине, бұған жол берген жоқ. Осы кезде кеңес елінде украиндар мен қазақтар ғана құрбандыққа шалынды. Нәтижесінде екі елде де аштық құрбандарының сүйегі шашылып, өбден қалжыраған күйде Мәскеуді мойындап тынды.

Өткен ғасырдың отызыншы

Бір қызығы, осы игіліктің барлығын ешкім өзімізкі дей алмады. Бұл – мемлекеттікі болатын. Халық өзіне күн көрісін алып қалып, қалғанын мемлекет қамбасына құйды. Бұл – Кеңес үкіметі енгізген тұрмыс дәстүрі еді. Осылайша отырықшылық әлемі көшпелі жұрттың ұрпақтарын өз дегеніне көндірді. Сол кездегі әкелеріміз бен шешелеріміз жаңа тұрмысты жатсына қоймаса да олардың колхоз тіршілігіне көндігіп кетуі оңай болған жоқ. Көшпелі өмір сүру дәстүрлері мен талаптары тәрбиелеген халықтың моралі, табиғатындағы «тура биде туған жоқ» болған дала демократиясы кеңестік идеологиямен қайдан үйлессін! Әсіресе, отырықшы елге айналдырамыз деп асыра сілтеп, қазақтың жылқысына қырғидай тиді. Өзге малды былай қойғанда, жылқыдан айырылған қазақ аштық деп аталатын ажалмен бетпе-бет келді.

Иә, 1932-33 жылдары бүкіл Қазақстанды қамтыған алапат аштық жүрді. Қазақ тарихында жұттар болып тұрған, ашаршылық та жүріп өткен, індетті де бастан өткергенбіз, тіпті жоңғар шапқыншылығында «ақтабан шұбырындыны» да бастан кешірдік. Сталин заманындағы аштық соның бәрінен асып түсті. Ашаршылықтан қырылып, босқыншылыққа ұшыраған халық қазақтың 70 пайызын алып кетті деп ғалымдар пайымдап отыр. Яғни, Орта Азиялық ағайындар түрікпен, тәжік, қырғыз Кеңес келгенде милионға да жетпейтін ел еді, өзбектің өзі бізден анағұрлым аз болатын. Қазақ елі осы аштықтың

Биылғы жылдың қай жағынан алсақ та ауыртпалығы аз болып жатқан жоқ. Әлемді жаулаған коронавирус инфекциясының салдары барлық мемлекеттердің экономикасына теріс ықпалын тигізгені белгілі. Әрине бұл індет біздің елімізді де айналып өткен жоқ. Экономикамызды әлсіретіп, халықтың әлеуметтік-тұрмыстық жағдайын қиындатып жіберді. Соның қатарында пандемия білім беру саласына да салмақ салып, оқушылар мен студенттер бірнеше ай бойы қашықтан оқуға мәжбүр болды.

ҰБТ

ӨЗ МІНДЕТІН ЛАЙЫҚТЫ АТҚАРДЫ

Жылдағыдай оқу жылы аяқталуға жақындаған сайын Қазақстанда мектеп түлектері тапсыратын дәстүрлі қорытынды тестілеуді өткізу жағдайы биыл оқушылар мен ата-аналарды ерекше мазалады. Онысы жөнсіз де емес-ті, мынадай карантин кезінде сынақтан қалай өтетінін көпшілік шынын айтсақ көз алдына елестете алмағаны да анық. Кейбір елдер емтихан ережелері мен тесті өткізу уақытына өзгерістер енгізіп жатты. Дегенмен, біздің Білім және ғылым министрлігі шұғыл өзгерістерге бармай барынша бұрынғы қалыпты сақтауға күш жұмсады. Сала министрі Асхат Аймағамбетов Ұлттық бірыңғай тестілеу уақытын бұрын бекітілген мерзімінде қалдыруды ұйғарғаны ұтымды болды. Біріншіден, түлектердің өздері жоспарлағандай дайындығына мүмкіндік берілді. Екіншіден, шұғыл және түлектерге беймәлім өзгеріс атаулы оларға психологиялық жағынан қалай да әсер ететіні белгілі.

Алдынала мына бір жағдайды айта кеткеніміз жөн, биыл ҰБТ-ға қатысты ұрпақтары үшін мазасызданған ата-аналардың бірқатар өтініштері ескерілді. «Білім және ғылым министрлігіне ата-аналардың атынан тиісті өтініштер келіп түскен болатын. Соны зерттеу барысында бізге тапсырма берілген еді. Осы орайда есептеуіш құралдарға (калькулятор) рұқсат беру мәселесін қарадық. Тест тапсырушылар өзімен бірге есептеуіш құралдарды әкеле алмайды. Бірақ, біз аудиторияларда әр орынға калькуляторды орналастырдық», - деді осыған байланысты Ұлттық тестілеу орталығының директоры Дидар Смағұлов. Сонымен қатар тестілеу уақыты да біршама ұзартылды. Ата-аналар мен түлектердің сұрауына орай тестілеу толық төрт сағат бойында жүргізілді.

Карантин мен сақтық шараларын сақтау, індеттің таралмауына тосқауыл қоюға байланысты елдің барлық өңіріндегі ҰБТ өткізу орындарында күшейтілген медициналық-

санитарлық шаралар енгізілді. Ғимаратқа кіргізу кезінде тест тапсырушылардың арасында екі метрлік арақашықтық қатаң сақталды және бетперде талап етілді. Әр тест тапсырушы 5 бақылау кезеңінен өтуге міндеттелді. Оның ішінде сыртқы киімді дезинфекциялық ерітінділермен заласыздандыратын арнайы дәліз арқылы өту ескерілді. Кейін қолын дезинфекциялап, тест тапсырушылар термобақылаудан өткізілді. Егер дене қызуы анықталған жағдайда, оған кезекші медициналық қызметкерлер бригадасы дереу көмек көрсетуге дайын болды. Барлық медициналық-санитарлық кезеңдерден өткеннен кейін, тестілеу кезінде респираторлық немесе бір рет қолданылатын маскәлдер берілді. Аудиторияда балаларды отырғызу кезінде екі метр арақашықтық сақтау арқылы жүзеге асырылды және аудитория үнемі желдетілді. Түлектер арасында коронавирусқа шалдыққан жағдайларда ҰБТ өткізетін әр пунктте кезекші аудитория жабдықталды. Қажет болғанда бұл аудиториялар ашылатын болды. Балаларда инфляция болса, оларға тестіні жалпы ау-

диториядан бөлек тапсыратын мүмкіндік жасалды. Оған қоса мамандар да арнаулы киімдер киді.

Елдегі карантин шараларына байланысты, адамдардың денсаулығына қауіп төндірмес үшін ата-аналарға және түлектерді ертіп жүруші басқа адамдарға балаларды ҰБТ өткізу ғимараттары қасында күтуге тыйым салынып, құқық қорғау органдары қатаң күзетке алды. Ата-аналар ҰБТ өту барысын үйінде отырып, онлайн режимінде көре алды. Осы мақсатта әрбір аудиториядан тікелей трансляция жүргізу қамтамасыз етілді.

Биыл Ұлттық бірыңғай тестілеу 20 маусым мен 5 шілде аралығында өткізілді. Басты ерекшелігі, осы жылғы тестілеуге қатысуға рекордтық көлемде өтініштер қабылданғанына куә болдық. Ал, Ұлттық бірыңғай тестілеуді өткізу тәртібі негізінен бұрынғы форматта қалды. «Биыл маусым айындағы ҰБТ-ға қатысуға рекордтық көлемде өтініштер қабылданды. Жалпы, олардың саны 131 755-ке жетіп, оның ішінде биылғы түлектерден келіп түскен өтініштердің саны 82 пайызды құрады. Яғни,

бұл көрсеткіш өткен жылмен салыстырсақ едәуір өсті», - деп атап өтті Ұлттық тестілеу орталығының директоры Дидар Смағұлов.

Тағы бір айта кетерлігі, биыл ҰБТ-ға төртінші тоқсан бағдарламасының сұрақтары енгізілген жоқ. Оны оқушылардың өздері төртінші тоқсанда өткен материалдарды қайталап, пысықтаумен ғана шектелді. Өйткені, шындығында келгенде білім әрбір түлектің өзіне керек екені белгілі.

Атап өтейік, ҰБТ-да бар жағынан қатаң тәртіп талап етілді. Яғни, балалар ешбір гаджеттерсіз тек біліміне сеніп, тестілеуден әділ өту керек-ті. ҰБТ алдында ҚР Білім және ғылым министрі Асхат Аймағамбетов бейнежазбаны қарау кезінде талапкерлердің тыйым салынған заттарды пайдаланғаны анықталса, онда ҰБТ нәтижесі, сонымен қатар ұсынылған білім гранты қайтарылатынын ескерткен еді. Тестілеуге кіргізу барысында тыйым салынған затпен ұсталған түлек тестілеуге жіберілмейді және биыл ҰБТ тапсыру мүмкіндігінен айрылады.

Балалардың білім сынағы жер-жерлерде барлығы 161 пунктте ұйымдастырылып, жоғары деңгейде өтті. Оның орташа көрсеткіші 64 балл болды. Әрине, бұл аса жоғары көрсеткіш емес. Биылғы жағдайды ескерсек қанағаттанарлық көрсеткіш деуге болады. Тестілеудің әділ өту барысын қадағалау мақсатында қалалар мен өңірлерге Білім және ғылым министрлігі тарапынан 1 983 өкіл жіберілді. Сонымен бірге, ҰБТ барысын Сыбайлас жемқорлыққа қарсы агенттік, Үкіметтік емес ұйым, БАҚ, «Адалдық алаңы» жобалық кеңселерінің өкілдері мен қоғам белсенділері бар арнайы 510 адамнан тұратын мониторингтік топ бақылады. ҰБТ қорытындысы бойынша, тестілеуге тіркелген азаматтардың 92,1% тестілеуге қатысты. Белгіленген алғашқы күнде 119 талапкер денсаулығына байланысты ҰБТ тапсырмады. Олар үшін басқа күндері, яғни 19 шілдеге дейін қосымша тестілеу ұйымдастырылды.

Жалпы алғанда, маусым айындағы Ұлттық бірыңғай тестілеу қалыпты режимде өтті. Әрине, алдынала бірнеше қайта ескертілсе де ҰБТ талаптарын ескермей, заңбұзушылыққа жол берген түлектер биыл да болды. Өкінішке орай, алғашқы күннің өзінде тыйым салынған заттарды алып өтуге тырысқан

73 және тест тапсыру барысында ҰБТ ережелерін бұзған 87 талапкер, яғни 160 адам тест тапсыру мүмкіндігінен айырылды. Одан кейінгі күндер сынақ кезінде ереже бұзушылардың саны әлдеқайда азайды. Енді 25 тамызға дейін әр аудиториядан алынған бейнежазбаларды мамандар зерделейді. Егер бейне материалдарды талдау кезінде ережелерді бұзу фактілері анықталса, талапкердің нәтижелері жойылады, қатысушыға грант тағайындалған болса, ол қайтарылады.

Мына бір көрсеткішті де назардан тыс қалдыруға болмайды. Биылғы жылы 2 мыңнан астам қандас талапкер тест тапсыруға өтініш берді. 2020 жылғы Ұлттық бірінғай тестілеу орталығының базасына ұлты қазақ бірақ Қазақстан Республикасының азаматы болып саналмайтын 2024 қандас талапкер тест тапсыруға өтініш білдірген. Атап айтсақ, Қырғызстан 3, Өзбекстан 724, Қытай 577, Ресей 83, Моңғолия 555, Түркіменстан 26, Германия 1, Ауғанстан 4, Түркия 2, Тәжікстан 4, АҚШ 2, Австрия 4, Иран 3, мекені көрсетілмегендер 36. Қандастарды қолдауға арналған «Отандастар қорының» мәліметі бойынша, 2018-2019 оқу жылында ұлттық бірінғай тестілеуге даярлайтын дайындық бөлімін 992 қандас талапкер аяқтаған. 2019-2020 оқу жылында дайындық бөліміне 1300 талапкер оқуға қабылданған. Демек бұл бағытта өсу бар.

Еске сала кетейік, келесі ҰБТ тамыз айында өтеді, онда талапкер шектік балл жинаса, ЖОО-ның ақылы бөліміне оқуға түсе алады. Сонымен бірге, ЖОО ақылы бөліміне түсу үшін қантар айындағы ҰБТ сертификаттары да жарамды болып қала береді. Жалпы, ҰБТ-ның соңғы нәтижелері тамыз айында нақты болады. Өйткені, биыл енгізілілген нормаға сәйкес, 25 тамызға дейін барлық тестілеу барысындағы бейнежазбаларға арнайы бағдарламаның көмегімен талдау жүргізілді. Алдында айтқанымыздай тестілеу барысында тест тапсырушы тыйым салынған заттарды пайдаланғаны анықталған жағдайда олардың нәтижелері жойылады. Бұл әдіс сынақты әділ және таза өткізу мақсатында кіргізілген болатын.

Әдетте ҰБТ мектеп бітіруші түлектер үшін ең шешуші сын болып есептеледі. Оның басты міндеті оқушылардың білімін әділ саралап, нақты бағасын беру және әрбір түлектің тағдырына әсер ететін сынақ кезінде олардың алаңсыз жұмыс істеуіне толық жағдай жасау болып табылады. Әрине, ол да оңай шаруа емес, материалдық қиындықтармен қатар оны жоғары деңгейде ұйымдастыра білу аса қажет. Өткен жылдардағыдай емес, биыл Ұлттық бірінғай тестілеудің өзі де пандемияға байланысты қатаң сынға тап болды деуге болады. ҰБТ бұл сыннан абыроймен шыға алды, көптеген қиындықтарға қарамастан өз міндетін лайықты атқарды деп сеніммен айта аламыз. Осыған жауапты Қазақстан Білім және ғылым министрлігі бұл науқанға үлкен жауапкершілікпен қарағанын атап өткеніміз жөн.

QAZAQSTAN

Басқа БАҚ-на қарағанда телеарнаның қоғамға ықпалы зор екені анық. «Қазақстан» ұлттық арнасы осынау зор мүмкіндікті қарапайым халықтың қажетіне жаратып, пандемия кезінде басты байлығымыз – денсаулықты қалай сақтау қажеттігі жөнінде елге мол мағлұмат беруімен ерекшеленіп келеді. Ұлттық мүддемізді қорғау жолында ғана емес, тұтас халықтың саулығын сақтауда аянбай тер төгіп келе жатқан ұжымның қазіргідей сын сәтте атқарып жатқан жүйелі жұмысы туралы газет оқырмандарын толығырақ таныстыруды ұйғардық.

«ҚАЗАҚСТАН» ұлттық арнасы халықпен бірге

Елімізде төтенше жағдай басталған сәттен бастап «Qazaqstan» Ұлттық телеарнасының бағдарламалары да қазіргі жағдайларға қарай сәйкестендірілді. Тікелей эфирдегі «Ниет», «Ашық алаң» жобалары наурыз айынан бастап күн сайын осы тақырыпты тереңірек қаузауға көшті. Карантин кезінде «Ашық алаң» ток-шоуы форматын өзгертіп, күніне екі сағат тікелей эфир арқылы мабғал таратты. Күн сайын live режимде COVID-19 тақырыбы бойынша спикерлерді шақырып, көптің көкейіндегі өзекті мәселелерді көтеріп келді. Халықтың мұң-мұқтажы мен түрлі саладағы проблемаларды ашып айтқаны екі жүзден астам тақырыпта сөз қозғады. Оның ішінде елді сарсаңға салып, әбігерге түсірген пандемияға қатысты елуге жуық эфир жасап, халыққа шынайы әрі нақты ақпарат берді. Қазір карантин тәртібінің күшейтілуіне байланысты бұл жобалар жазғы демалысқа жіберілді. Дегенмен, шілде айының басынан бастап, аз құрамда, студиядағы аудиториясыз «Теледәрігер» жобасы өз жұмысын бастады. Бағдарлама аптасына бес күн бойы 20:30-да тікелей эфирде шығады. Қатысушы екі-үш маман тек арна көрермендері туралы нұсқаулық береді. Эфир барысында кез келген адамның студиядағы +7 (7172) 75-71-71 нөміріне қоңырау шалып, сұрағына жауап алуға мүмкіндігі бар. Сондай-ақ ел тұрғындары +7 775 9073163, +7 775 9073159 WhatsApp нөмірлеріне алдын ала бейнесауал жолдап, тікелей эфир уақытында тиісті маманның кеңесін ала алады. Одан бөлек, дәрігерлермен Skype арқылы байланысқа шығып, сауал қою мүмкіндігі қарастырылған.

Сондай-ақ Ұлттық арна пандемия және COVID-19 ахуалы жөнінде арнайы жобалар циклін, Skype-сұхбат форматында медицина тақырыбы бойынша бағдарламалар циклін, Медицина қызметкерлері күніне орай тікелей эфирде «Абзал жандар» телемарафонын дайындады. Телемарафонның мақсаты – ұлт саулығы мен әр адамның

өмірі үшін күресіп жүрген медицина қызметкерлерінің ерен еңбегі мен ерлігін дәріптеу еді. Қосылымдарда медицина саласының ардагерлері мен дәл қазір демалыссыз, үй бетін көрмей, қызмет етіп жүрген дәрігерлермен сұхбат жүргізілді. «Qazaqstan» Ұлттық арнасының тілшілері еліміздің барлық өңірінен тікелей байланысқа шығып, аймақтардағы медициналық нысандардың тиімсіздігін көрсетті. Темлекет және қоғам қайраткерлері мен дәрігерлердің шарапатын көрген ел тұрғындары Skype арқылы байланысқа шығып, тікелей эфирде абзал жандарға алғыстарын білдірді. Әлеуметтік желі арқылы «Мауың ғажайып дәрігерім» байқауын ұйымдастырып, телемарафон аясында қорытындысы шығарылды. Байқау талаптары бойынша ел тұрғындарының өзінің және жақындарының өмірін құтқарған дәрігерлер туралы хаттар қабылдап, көпшілікке жария етілді. Мұның да мақсаты – адам жанына араша болған дәрігерлердің еңбегін дәріптеу.

Ұлттық арнаның «Aqparat» жаңалықтар қызметі де елде төтенше жағдай басталғалы жұмысын бір сәтке тоқтатқан жоқ. Телеарна тілшілері қауіпті аймақтардан сюжет әзірлеп, бес күн бойы екі мезгіл тікелей эфирге шықты. Қазіргі жағдайды, халықтың шынайы ақпаратқа деген қажеттілігін ескере келе шілде айының басынан бері сенбі күндері де кешкі 20:00-де тікелей эфирге шыға бастады.

Одан бөлек, әлемде ауру тарала бастаған сәттен телеарна эфирінен коронавирус пандемиясы тақырыбында күніне алпысқа жуық бейнеролик көрсетіліп келеді. Онда қауіпсіздік шаралары мен аурудың алдын алу бойынша кеңестер, елге танымал тұлғалардың халықты үйде отыруға шақырған үндеулері айтылды. Негізгі мақсат – халықты барынша ақпараттандырып, аурудың таралуына жол бермей, оның алдын алуға үлес қосу.

«Жұмыла көтерген жүк жеңіл» демекші, осылайша ел болып біріккенде, ұлт болып ұйысқанда ғана қатерлі дертті ауыздықтап, бұрынғы алаңсыз өмірімізге қайта оралатынымыз анық. Сондықтан да әрбіріміз БАҚ-да айтылып жатқан саулығымызға байланысты ақыл-кеңестерге құлақ түріп, мүмкіндігінше тәртіпке бағынып, ереже сақтар болсақ, біз біз бағындырмайтын белес болмасы анық.

«ҚАЗАҚ РАДИОЛАРЫНЫҢ» ІЛКІМДІ ІСТЕРІ

Өзге БАҚ-ы секілді «Қазақ радиолары» ЖШС – да коронавирус пандемиясымен күрес бағытында елеулі шаралар атқарып, өзінің ермен бірге екендігін айқын көрсетіп келеді. Ел басына күн туған осындай сын сәтте халық саулығын қорғауға септігін тигізетін хабарлар таратып, індеттің одан әрі ушықпауына ықпал етіп келеді. Осы тұста ұлт үнжариясы атқарып жатқан істер туралы оқырман қауымды хабардар етуді құп көрдік.

Елімізде төтенше жағдай жарияланып, халықтың жүріп-тұруы мен қоғамдық орындардың да жұмысы шектелген бәрімізге белгілі. Мұндайда көпшілікпен байланыс әрі сақтану шаралары мен түсіндіру жұмыстарын жүргізудің жүгі БАҚ пен әлеуметтік желілерге жүктелгені аян.

Елімізді де, дүниежүзін де сергелдеңге салған соңғы айларда байланыс және ақпарат өкілдері үздіксіз еңбек етті. Оның қатарында «Қазақ радиолары» серіктестігі (құрамында Қазақ, «Шалқар», «Астана», «Классик» арнасы) де алғашқы төтенше жағдай жарияланған

күннен бері белсенді қызмет етіп келеді. Қашықтан жұмыс істеу режиміне қарамастан, радиоарна эфирлері тоқтаусыз үгіт-насихат жұмыстарын жүргізді. Бағдарламалардың дені індеттің алдын алу, күресу, сақтық шараларына бағытталып, эфир кестесі осы тақырыптағы аудиороликтермен де толықты. Төтенше жағдай кезінде өзекті болған мәселелерге қатысты спикерлермен күнделікті сұхбат жүргізілді. «Қазақ радиосы» коронавирус індетімен күрес бағытында төмендегідей бағдарламаларды ел назарына ұсынып, ел саулығын сақтауға мейлінше зор үлес қосты. Атап айтқанда, «Бірінші байлық» – денсаулық туралы бұрыннан бар хабар. Аптасына бір рет эфирге шығады. Хабарға Алматы қаласындағы Медициналық университеттің ғылыми мамандары мен дәрігерлер тұрақты шақырылып тұрады. «Армандастар» – кешкілік көңілашар хабар. Жүргізушілер жеңіл түрде індеттің алдын алу

туралы ақпараттар беріп отырады. Хабар жұмыс күндері шығады, аптасына вирусқа қарсы шаралар туралы тақырыпта айтылады.

«Басты тақырып» – хабарға ресми орган өкілері мен дәрігер мамандар қатысады. Астана медициналық университетінің профессорлық-оқытушылық құрамымен тығыз байланыста жұмыс жүргізіледі. Жұмыс күндері күнделікті эфирге шығады.

«Тема дня» – ресми орган өкілері мен дәрігер мамандарының шақырылады. Астана медициналық университетінің профессорлық-оқытушылық құрамымен тығыз байланыста жұмыс жүргізіледі.

«Болашақ» – Халықаралық «Болашақ» бағдарламасының қызметі, нәтижесі мен түлектеріне арналған хабар. Карантин кезінде сұқбатқа бағдарламамен шетелде білім

тындармандар сауалдарына жауап беріледі.

«Шипагер» – Шығыс медицинасының қыр-сырына арналған сұқбат форматындағы хабар. Нұр-Сұлтан қаласынан шығыс медицинасы мен дәстүрлі медицина саласының білікті мамандары спикер ретінде шақырылады. Хабарда телефон арқылы тындармандар сауалдарына жауап беріледі.

«Шалқар шаңырағында», «Арнайы хабар», «Тұғыр», «Нысана» хабарлары арқылы үгіт-насихат, түсіндірме жұмыстары жүргізіліп келеді.

Іздікпен күрес кезінде «Астана» радиосы да ілкімді істердің атқарылуына мұрындық болып келе жатқанын атап өту ләзім. Атап айтқанда, «Астана» радиосының «Медицина для всех», «Арнайы репортаж», «Біздің уақыт», «Личный выйбор» бағдарламалары арқылы індеттің алдын алу мен қорғану мәселесіне қатысты ақпарат айтылады. Медицина мамандары, ресми орган өкілері сұқбат береді.

Сондай-ақ серіктестік құрамына кіретін «Қазақ», «Шалқар», «Астана», «Классик» радиолары арқылы күніне түсіндірме, ақпараттық негіздегі аудиороликтер ұсынылып келеді. Онда вирустың алдын алу, онлайн сауда мен е-гов қызметтерін үйден шықпау пайдалану, пойыздарда қауіпсіз жүріп тұру, ҚР Денсаулық сақтау министрлігінің кол орталығы туралы, коронавирусқа қатысты ақпарат топтастырылған сайт туралы (ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі арнайы іске қосқан сайт) ақпарат беріледі. Әрбір аудиоролик қайталауымен күніне елу-алпыс рет эфирге және сайт пен әлеуметтік желілерге беріледі.

Одан соң күніне Қазақ радиосынан он екі рет (екі тілде) жаңалықтар топтамасы шығады. Әр шығарылымында коронавирус жайлы ақпарат міндетті түрде айтылады. Президенттің, Үкіметтің осы індетке байланысты атқарып жатқан шараларын халыққа жеткізу мақсатында. Жаңалықтар топтамасы «Шалқар» радиосынан таза қазақ тілінде күн сайын төрт рет тындарманға жол тартады. «Астана» және «Классик» радиоларына да төрт реттен беріліп отырды.

Қорыта айтқанда, қай кезде де өзінің елмен бірге екендігін көрсеткен «Қазақ радиолары» ЖШС алдағы уақытта да ел игілігі жолындағы жұмыстарын бұдан әрі жандандыра түспек.

Бетгі дайындаған:
Гүлмира БАҚЫТЖАНҚЫЗЫ

«Бала – біздің болашағымыз!» – деп жатамыз. Дұрыс, ұлт болашағы ұрпағынан екеніне ешкімнің таласы жоқ. Білімді, денсаулығы мықты азамат өсіру үшін, мемлекет, ата-ана, мектеп, қоғам болып ынтымақтасып, бұл жауапты іске бір кісідей белсене атсалысуымыз қажет. Жақында әлеуметтік желідегі Фейсбукте өткен Antikor.live конференциясында осы маңызды мәселе кеңінен сөз болды.

Биылғы жыл коронавирусы індетінің таралуына байланысты бүкіл әлем жұртшылығына Бала құқықтарын қорғау қатары әкеліп отырғаны белгілі. Біздің елімізде де бұл вирусты жұқтырғандардың саны мындап саналып, қатаң карантин жарияланды. Көпшілігі сырқатынан жазылып шыққанына қарамастан індет жүздеген адамдарымыздың өмірін қиып кетті. Қатер әлі де сейілген жоқ. Конференцияда

ҰЛТ БОЛАШАҒЫ – ҰРПАҒЫНАН

«Мейірімділік» ерікті қоғамы» қоғамдық қорының басшысы, Қазақстан Республикасындағы Бала құқықтары жөніндегі уәкіл Аружан Сайын пандемия кезіндегі балалар құқығын қорғау жұмыстары жөнінде баяндады. Қордың аты мен қызметі бүкіл елімізге жақсы таныс. Қазақстанда емделмейтін, ауыр науқас балаларға көмек көрсетуге бағытталған «Балаларға өмір сыйла», «Жетімдерсіз Қазақстан» және «Аутизмді жеңеміз!» қайырымдылық шараларының бастамашысы және ұйымдастырушысы. Қоғамдық қордың арқасында еліміздегі мыңдаған балалар сырқатынан жазылып қатарға қосылғаны белгілі. «Бақытымызға орай, ересектерге қарағанда балалар коронавирусы жеңіл өткереді. Бұл өте маңызды деп ойлаймын. Барлық ауырған балалар коронавирусы жеңіл формада өткізді. Дегенмен, бұл пандемия балалардың өміріне айтарлықтай әсер етті. Балақаша мен мектептен бастап, интернат пен балалар үйінде де карантин жалғасуда. Әрине, оңай емес. Балалар мен ата-аналарға сабыр мен төзім қажет. ҚР Білім және ғылым министрлігінің Балалар құқығын қорғау комитеті ата-ана қарауынсыз қалған балалар мекемесіндегі жағдайды үнемі қадағалайды. Әр сәрсенбі сайын барлық мекеме директорларымен онлайн жиналыс өтеді. Өкінішке қарай, ауру ошақтары да бар. Мәселен, Аягөз интернаттыңда 40-қа жуық адам – қызметкерлер мен балалар ауырып қалды. Балалардың ауруды жеңіл өткеріп жатқаны хабарланды. Қазір онда тәжірибелі педиатр жұмыс істеп жатыр. Жағдай реттеледі деп ойлаймыз», – деді Аружан Сайын Antikor.live конференциясында. Оның айтуынша, өзге де ауыр сырқатқа ұшыраған балаларға да мүмкіндігінше нақты көмек көрсетіліп жатыр. «Біз оларға қажетті құралдарды барынша көп алуға тырыстық. Мысалы,

эпилепсия диагнозы бойынша препараттар ала алмадық. Жакын арада аламыз деп үміттенемін. Осы орайда катетер алып, балаларды бір жылға қамтамасыз етуі тиіс болған жергілікті атқару органдарына шағымданғым келеді. Менде әлі барлық өңірлердің катетер сатып алғаны туралы ақпарат жоқ. Бұл катетерлер Қазақстанда өндіріледі, бірақ бірде-бір әкімдік бұл зауыттан бұйым сатып алмаған. Өзге шетелдік өндірушілерден импорттық заттар алдырған», – деді спикер. Сонымен бірге Аружан Сайын мемлекеттік сатып алулар мәселесінің ашықтығы мен тазалығын қарауды өтініп, ҚР Президентіне хат жолдағанын айтты. «Әзірге 177 млн теңгеге көмек көрсетілген. Қазақстанның барлық клиникалары коронавирусы инфекциясы бойынша біздің қорға хабарласа алады. Әрине, біз барлығын тауып бере алмаймыз. Катетер өндіретін зауыт алғашқы партиясын – алдыңғы шикізаттардан жасалған бұйымдарды 95 теңгеден берді. Ал соңғы шикізаттар бойынша шамамен 150 теңге болды. Мен ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевқа хат жазып, мемлекеттік сатып алулар саласын тексеруді сұрадым, әкімдіктердің қажетті бұйымдарды үстемеленген бағамен алып жатқанын айттым», – деді Аружан Сайын.

Мемлекет тарапынан кей санаттағы азаматтарға карантин кезінде 42 500 теңге көмек көрсетіліп жатыр. Бірақ ол да тұрғындарды тап болған қиындықтан толықтай құтқара алмайды. Осыған байланысты Қазақстан Республикасы Бала құқықтары жөніндегі уәкіл Аружан Сайын бүгінгідей дағдарыста мұқтаж отбасыларға көмек көрсетудің өзіндік жаңа жолдарын ұсынды. «Көпбалалы аналарға, жалғызбасты аналарға берілетін жәрдемақылар толық көлемде төленіп келеді. Мүгедектік сынды куәліктің мерзімі өтсе, оны

қайта куәландырудың қажеті жоқ, автоматты түрде үш айға созылады. Ал 42500 теңге төлемге айтар уәжім бар. Әрине, халықты қолдау шараларымен экономистер айналысады. Дегенмен, мен балалардың санына қарай көмек көрсетуді ұсынамын. 42500 теңге алатын еерсек адамның бір немесе бірнеше баласы болуы мүмкін. Ресейдің тәжірибесіне қарай болсақ, ондағы жәрдемақы бала санына қарай беріледі. Мұнда қисын бар дер едім. Өйткені 42500 теңгемен бір адам өмір сүруі мүмкін, бірақ бірнеше балаға жеткізу мүмкін емес», – деді Аружан Сайын. Спикер бұл мәселені жедел қарастыру қажеттігін ерекше атап өтті. «Біз үшін карантин – күтпеген оқиға болды. Бұл наурыз-сәуірдегідей қатаң карантин емес, дегенмен оны қайтадан енгізетінін ешкім күтпеді. ҚР Қаржы министрлігі, Еңбек министрлігі тарапынан бұл мәселені жедел түрде қарастыру қажет. Ресми түрде бұл ұсынысты ешқайда жібермедім, өз командамыз ішінде ғана талқыладық. Бүгінгі эфирді пайдалана отырып, көпшілікке жариялап отырмын, ал егер ресми түрде қажет болса, жоғары құзырлы орындарға да жіберемін», – деді қоғам қайраткері.

Қазақстан Республикасындағы Бала құқықтары жөніндегі уәкіл осы онлайн конференцияда Қазақстанда

бала асырап алуда қандай кедергілер бар екенін ашық айтты берді. Шынықтан дәп осы мәселе мемлекет тарапынан баса назар аударуға тұрарлық дер едік. Бұл туралы қоғамда бірнеше жылдан бері айтылып келе жатса да осы күнге дейін толық шешімін тапқан жоқ. 2006 жылдан бері аталмыш қор «Жетімдерсіз Қазақстан» жобасы арқылы еліміздегі жетім балалардың санын азайту үшін жұмыс істеп келеді. Бұл туралы мерзімді басылымдарда жазып, түрлі жиындарда талқылады, соның нәтижесінде заңнаманы өзгертуге де қол жеткізген-ді. Ата-ана қарауынсыз қалған бала балалар үйіне түседі. Әрине, елдегі әлеуметтік жағдай жоғары болған сайын, ата-аналар да балаларын қалдырмас еді. «Аналар үйі» де көптеген әйелге баласымен паналауға мүмкіндік беріп, балалар үйінің азаюына ықпал етті. Мұнда әйелдерге жана кәсіп үйреніп, оқу оқып, өз аяғына тұрғанша көмек көрсетіледі. Осы бағыттағы жағдайды нақтылау үшін қараусыз қалған балалар туралы деректер банкін ашқан болатын. Қазақстанда мыңдаған адамдар балалы болғысы келеді, бала асырап алғысы келгенмен кедергілер көптігін нақты мысалдар келтіріп ашып айтты Аружан Сайын. «Маған түрлі шағымдар келеді: талап етуге құқығы жоқ құжаттарды сұратады, баланы

тандауға мүмкіндік бермейді, құжаттарды жинап әкелген адамға да «бала жоқ» деп жауап береді. Қалайша жоқ? Балалар үйіндегі әр бала отбасында өмір сүруге лайықты. Мұның барлығы мемлекеттік қаражат есебінен жұмыс істейтін мекеме жүйесіне байланысты болып отыр. Мұндай мекемеге әр бала үшін айына 200 мың теңгеге жуық қаржы бөлінеді. Бала көп болған сайын, ақша да көбейеді. Мұндай біртұтақ катып қалған жүйені бұзу қиын. Олар үшін балалар үйінің жабылмай, жұмыс істеп тұрғаны тиімді. Ал, әрбір баланың тағдыры мен болашағы оларды ойландырмайды. Біз түрлі өңірлердегі прокуратуралармен жұмыс істейміз. Олар бұл саладағы ауқымды жымқыру фактілерін анықтап отыр. Балалар – бұл жүйенің тұтқыны, өседі де қайда барарын білмейді. Егер әр бала өз отбасын тапқанда, бала болашағы да, жағдай да басқаша болар еді. Ол үшін бұл мәселенің жалғыз шешімі – балалардың отбасында тарбиеленуін қамтамасыз ету», – деді А. Сайын.

Әңгіме барысында спикер балалар үйінде тәрбиеленгендердің мүлік мәселесі туралы да пікір білдірді. Бұл да қазіргі кезде өте маңызды. «Көптеген балалар ата-анасынан, ата-әжесінен қалған мұрасы (пәтер немесе үй) бола тұра балалар үйіне түседі. Кейін балалар үйінен шыққанда, ешбір дүние-мүліксіз қалады. Сонда үлкен өмірге енді ғана аяқ басқан жас қайда барады? Оған ешкім балалар үйінен шықты деп баспана кілтін қолына бірден ұстатпаса белгілі. Ондай мүмкіндікті мемлекет те қолма-қол жасай алмайды. Заң бойынша тиесілі баспаналарын жылдар бойы ала алмай жүрген жетім балалардың зарын естіп те көріп жүрміз. Біз бірнеше баланың ата-аналарынан қалған мұрасын өздеріне қайтару үшін күресуіне көмектестік. Волонтерлер құқықтық тұрғыда қол ұшын созды. Бірнеше жыл сотқа бардық, БАҚ өкілдерін шақырдық. Балалардың мүлкі бойынша мұқият тексеру жұмыстарын жүргізуге тура келді», – десті уәкіл.

Байқап отырғандарыңыздай, осы бір ғана онлайн отырыстың өзі бірнеше күрделі мәселенің басын ашып берді. «Мейірімділік» ерікті қоғамдық қорының басшысы Аружан Сайын балаларға қатысты елімізде орын алған олқылықтарды саусағымен санап білгендей болды. Бұл кемшіліктер бүгін ғана пайда болған жоқ, ол жылдар бойы әбден қалыптасып қалған жағдай. Бала асырап алғысы келгендердің алдынан қияметтің қыл көпірін жасап қоятын лауазымдылар бүгін де бар. Жетім балалардың жұмыссыз қалып, баспанаға зар болып жүргендері де өтірік емес. Бұл мәселені «Мейірімділік» сияқты қоғамдық ұйымдар қайта-қайта көтергенмен түпкілікті нәтиже жоқ. Оның себебі неде? Бұл қоғам мен Үкімет арасында тығыз байланыстың, бір-бірін қолдау мен өзара түсіністіктің жоқтығын көрсетеді. Халық талабына құлақ асатын Үкімет, Үкіметтің оң бастамаларын қолдайтын халық болса көптеген мәселелер ешқандай у-шусыз, өз ретімен шешімін табар еді. Ал, болашағымыз балалар үшін бірігіп қимылдасқ ешкім ұтылмас еді...

